

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Studium humanitní vzdělanosti

Jakub Stoček

Motivy Nietzscheho filosofie v díle Marilyn Manson

Bakalářská práce

Praha 2023

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Chavalka, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19.6.2023

Podpis:

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jakubu Chavalkovi, Ph.D. za pomoc, rady a čas strávený opravováním a konzultováním mé práce. Dále bych chtěl poděkovat rodině a přítelkyni za podporu i trpělivost.

Obsah

Úvod.....	6
Doklady potvrzující vliv Friedricha Nietzscheho na Marilyn Manson.....	8
Koncept alba Antichrist Superstar	11
Morálka.....	14
Hodnoty „dobra“ a „zla“	14
Vzpouora resentmentu	17
Využití vzpoury v morálce u Marilyn Manson.....	22
Antikrist jakožto nadčlověk.....	26
Nadčlověk	27
Transformace červa na Antikrista	35
Srovnání nadčlověka a Antikrista	38
Závěr	43
Bibliografie	46

Abstrakt

Práce je zaměřena na prvky filosofie Friedricha Nietzscheho v díle Marilyn Manson, konkrétně na hudebním albu *Antichrist Superstar*. Zkoumány budou motivy hodnot „dobra“ a „zla“, morálky a nadčlověka. Cílem práce je za prvé dokázat, že hudebník byl skutečně Nietzscheho texty inspirován a za druhé analyzovat, jak jsou Nietzscheho myšlenky v zpěvákově tvorbě aplikovány.

This thesis focuses on themes of Friedrich Nietzsche's philosophy in the work of Marilyn Manson, specifically on the album *Antichrist Superstar*. Themes of the values of "good" and "evil", morality and the overman will be explored. The aim of this thesis is firstly to prove that the musician was really inspired by Nietzsche's books and secondly to analyse how Nietzsche's ideas are applied in the singer's artwork.

Klíčová slova

Friedrich Nietzsche, Marilyn Manson, morálka, vzpoura, resentment, transformace, nadčlověk, Antikrist, nihilismus

Keywords

Friedrich Nietzsche, Marilyn Manson, morality, revolt, resentment, transformation, Übermensch (Overman), Antichrist, nihilism

Úvod

Cílem bakalářské práce je vyzdvihnout motivy filosofie Friedricha Nietzscheho v populární kultuře, konkrétně v díle zpěváka Marilyn Manson. Zaměřím se pouze na koncept a texty hudebního alba *Antichrist Superstar*. Práce bude rozdělena do několika kapitol. První se pokusí čtenáři dokázat, že Marilyn Manson skutečně Friedricha Nietzscheho zná. Cílem je dokázat, že při své tvorbě opravdu mohl čerpat z jeho filosofie. Bude se jednat o souhrn „důkazů“, které snad podpoří mou tezi, že Nietzscheho filosofie je jedním z hlavních motivů Mansonovy umělecké dráhy. Tato kapitola je do jisté míry vlastně tou nejdůležitější, neboť bez ní se rozpadá téma celé práce. Primárním zdrojem bude autobiografie Marilyn Manson *Dlouhá trnitá cesta z pekla*.¹ Dále vycházím z rozhovorů, kde sám zpěvák o německém filosofovi v nějakém kontextu hovořil.

V následující části bude hlavním tématem popis příběhu onoho alba. Učiním tak z důvodu, neboť se domnívám, že to výrazně usnadní sledovat postup, kterým se práce hodlá ubírat. Koncept alba interpretuji pomocí textů skladeb, které jsou jeho součástí a pomocí již zmíněné autobiografie. Ta bude v tomto ohledu velice klíčovou, protože byla vydána rok poté, co album *Antichrist Superstar* vyšlo. Díky tomuto načasování se zpěvák v knize poměrně často k danému albu odkazuje. Všechny texty písní, které uvedu budou mnou samotným přeloženy a jejich originální znění bude uvedeno v poznámce pod čarou.

Marilyn Manson čerpá své nápady i z jiných zdrojů, než je jen Nietzscheho filosofie, těmi jsou například křesťanství, satanismus či okultismus. Ovšem pro mou práci tyto další vlivy nebudou důležité, proto se jimi neplánuji zabývat, ale přesto mi přišlo žádoucí je ze začátku aspoň zmínit. Z tohoto důvodu, abych do mé práce nezatahoval i jiné vlivy, budu v první kapitole interpretovat album *Antichrist Superstar*, tak aby byly hlavně a jasně zřetelné právě motivy myšlení Friedricha Nietzscheho. To je důvod, proč neplánuji rozebírat všechny texty verš po verši, ale raději se uchýlím k zobrazení alba jakožto celku, ne jeho jednotlivých částí. V případě detailnější interpretace zaměřené pouze na album bych musel bezpodmínečně čerpat právě i z dalších pramenů, se kterými Nietzscheho filosofie nesouvisí.

Následující kapitoly budou věnovány právě samostatným motivům, jež vyvěrají z literatury filosofa německého původu. Na úvod se pokusím převážně pomocí primárních Nietzscheho textů každý z nich popsat a vysvětlit. Těmi budou hlavně *Antikrist*, *Genealogie*

---

¹ STRAUSS, N.; MANSON, M., *Dlouhá trnitá cesta z pekla*, Praha: BB/art s.r.o., 2017.

morálky, Mimo dobro a zlo, a Tak pravil Zarathustra. Kromě primárních pramenů budu čerpat také z literatury sekundární, která je zaměřena na interpretaci Nietzscheho filosofie. Až bude dostatečně popsána a vysvětlena, tak ji aplikuji na Mansonovo album. Tím se zjistí, zda se Mansonovo využití shoduje ve všech směrech s tím, jak to doopravdy Nietzsche zamýšlel nebo zda jsou zde nějaké odchylky. Pokud nějaké naleznou, tak je předložím a vyvodím z toho závěr do jaké míry a v jak klíčových momentech se s filosofem rozchází. V návaznosti na další motivy využití na albu se pokusím o vlastní interpretaci toho, proč zpěvák nepostupoval v Nietzscheho stopách, ale uchýlil se k vlastní cestě.

Práce bude rozdělena do dvou větších celků. První se bude soustředit na motivy související s morálkou. Těmi budou hodnoty „dobra“ a „zla“, resentment či vzpoura v morálce. Ústředním bodem druhé části práce bude motiv nadčlověka. Zaměřím se na to, kdo to nadčlověk je, jak a za jakým cílem vzniká. V této druhé polovině práce se pokusím nahlížet na Mansonovu postavu z alba *Antichrist Superstar*, tak jako na nadčlověka. Jsou zde totiž rysy, které mají podobné či dokonce shodné.

Díky těmto kapitolám se snad na závěr čtenáři ukáže, jak se Marilyn Manson Nietzschech nechal inspirovat a jak správně porozuměl jeho filosofii, popřípadě v jakých bodech si ji upravil ke svému vlastnímu obrazu. Zároveň práce ukáže, že i přes neznalost mnoha lidí je filosofie s uměním velice propletena a je možné nalézt giganty západní filosofické tradice ve výtvorech umělců dnešní populární kultury. Práce může být tedy chápána, jako jeden z konkrétních příkladů, kdy se lidé dostanou do styku s názory významných filosofů a ani o tom nemusí nutně vědět, neboť vnímají ono umění pouze z estetické perspektivy a nehledají zatím nic hlubšího, na první pohled skrytého.

Doklady potvrzující vliv Friedricha Nietzscheho na Marilyn Manson

V úvodu jsem již předem stanovil, že první kapitolou této bakalářské práce bude podání jasných důkazů o tom, že Marilyn Manson skutečně z filosofických textů Friedricha Nietzscheho čerpal. Nejdříve je zapotřebí stanovit, že tato teze je pravdivá, což je pro text celé práce nesmírně důležité, neboť by se mohlo jednat pouze o shodu názorů či myšlenek obou dvou autorů a cíl práce by byl neplatný. To je hlavní důvod, proč jsem se rozhodl tuto kapitolu do práce zařadit. Ba dokonce, že ji čtenáři představím, jako úplně první.

Hlavní doklady pro mé stanovisko pocházejí z autobiografické knihy Marilyn Manson *Dlouhá trnitá cesta z pekla*. V této knize Manson uvádí jméno německého filosofa hned několikrát v různých pasážích. Poprvé se s jeho jménem čtenář setkává ještě dříve, než si vůbec přečte jakékoliv slovo o zpěvákovi. Neboť první zmínění o Friedrichu Nietzsche se nachází již v úvodu autobiografie, ještě na neočíslované stránce. Jedná se o citaci z *Genealogie morálky*. Konkrétně o pár posledních vět z dvacáté čtvrté části druhého pojednání. „Ale jednou v silnější době, než je tato zpuchřelá, o sobě pochybující přítomnost, musí přece přijít vykupující člověk velké lásky a velkého opovržení, tvůrčí duch, jež jeho naléhající síla stále znovu vyhání z každého ústraní a zásvětí, jehož samotu si lid mylně vykládá, jako by byla útekem před skutečností – zatímco ona je naopak jeho ponořením, pohroužením, vniknutím do skutečnosti, aby z ní jednou, až opět vyjde na světlo, přinesl vykoupení této skutečnosti: vykoupení z prokletí, jímž ji zatížil dosavadní ideál. Tento člověk budoucnosti, který nás vykoupí z dosavadního ideálu právě tak jako z toho, co z něho muselo vyrůst, z velkého hnusu, z vůle k nicotě, z nihilismu, toto vyzvánění k poledni a k velkému rozhodnutí, které opět osvobodí vůli, které Zemi navrátí její cíl a člověku jeho naději, tento Antikrist a Antinihilista, tento vítěz nad bohem a nicotou – ten musí jednou přijít...“². Nejenže zpěvák čtenáři hned po otevření knihy ocituje úryvek Nietzscheho textu, ale zároveň zvolil pasáž, ve které se píše o Antikristovi. Tato skutečnost odvolává na název samotného alba *Antichrist Superstar*, které je náplní práce. Tohle bych považoval za první doklad, který mám k potvrzení pravdivosti vlastního východiska práce. Vyplývá z toho, že Marilyn Manson tedy nepochybně zná literární tvorbu Friedricha Nietzscheho.

---

² STRAUSS, N.; MANSON, M., *Dlouhá trnitá cesta z pekla*, s. 5; srov. NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, Praha: OIKOYMENH, 2019, s. 82.

Nejedná se o ojedinělé zmínění německého filosofa v této autobiografii. Půjdeme s ním do kontaktu ještě několikrát na dalších stránkách. Další setkání nás čeká v jedenácté kapitole, kde zpěvák popisuje první setkání s Antonem Szandorem LaVeyem, což je podle samotné autobiografie zakladatel a vysoký kněz Satanovy církve.³ Zde se Nietzscheho přítomnost vyskytuje, když Marilyn Manson uvádí, které všechny zájmy měl s LaVeyem společné. Cituji: „nalezi jsme zalíbení v Nietzscheho dílech“.⁴ To je pro mou práci dalším důležitým bodem, neboť už mám potvrzeno i to, že Manson má Nietzscheho knihy v oblíbení, a nejen, že je pouze zná. Toto tvrzení se mi znovu potvrdí na následující stránce, kde hudebník uvádí výčet věcí, ve které věří. „Nejsem a nikdy jsem nebyl nějakým hlasatelem satanismu. Je to prostě jen součástí toho, čemu věřím, spolu s Dr. Seusem, Dr. Hookem, Nietzschem a Biblií, které taky věřím. Jen mám vlastní výklad.“⁵ To je již druhým potvrzením, že Nietzscheho myšlenky nejspíš měly vliv na dílo a pravděpodobně i život Marilyn Mansonova.

Tedy se přesunu k rozhovorům, kde Marilyn Manson tvrdí, že je ovlivněn myšlením Friedricha Nietzscheho. Uvádí tak například v rozhovoru z roku 1997. To je stejný rok, kdy vyšla *Dlouhá trnitá cesta z pekla* a rok poté, co vydal album *Antichrist Superstar*. V rozhovoru říká: „Moje inspirace se většinou skládá z něčeho tak filosofického, jako je Nietzsche, až po něco tak komického jako je Willy Wonka.“ (překlad autora).⁶ Z jiného rozhovoru se dovídáme, že některé Nietzscheho knihy opravdu četl. „Velmi mě filosofie zajímá, za ta léta jsem přečetl mnoho různých filosofů, jako třeba Nietzscheho...“ (překlad autora).⁷ Nepochybuji o tom, že by se dalo nalézt takovýchto rozhovorů více, ale domnívám se, že to není zapotřebí. Neboť jsem uvedl dostatek citací ohledně Nietzscheho vlivu, abych čtenáře přesvědčil, že se nejedná o čistou náhodu.

Je tedy prokazatelné, že Marilyn Manson zná dílo Friedricha Nietzscheho, a dokonce ho i uznává a váží si ho. To mohu tvrdit na základě informací z jeho vlastní autobiografie a rozhovorů, které jsem citoval. Jsem pevně přesvědčen, že mohu téměř s naprostou jistotou říci, že Nietzsche opravdu byl jedním z hlavních zdrojů inspirace pro Mansonovu tvorbu v době, kdy s kapelou psal album *Antichrist Superstar*. Právě díky těmto dokladům mohu

---

³ TAMTÉŽ, s. 206.

⁴ TAMTÉŽ.

⁵ TAMTÉŽ, s. 207.

⁶ Marilyn Manson - 03-22-97 Recovery Interview. In: *YouTube* [online]. 12.2.2012 [cit. 2023-04-27]. Dostupný z: <https://www.youtube.com/watch?v=CezCv8on684>.

⁷ Marilyn Manson explains Satanism, Aleister Crowley, Anton LaVey. In: *YouTube* [online]. 23.11.2017 [cit. 2023-04-27]. Dostupný z: <https://www.youtube.com/watch?v=fAC9RK2k19A>.

vystavět základy, o které se bude opírat má bakalářská práce. Bez nich by to bylo nemožné, protože by teze, ze které vycházím, byla nepodložená. A celá práce by byla založená na domněnce.

Koncept alba Antichrist Superstar

Tato kapitola je věnována popisu konceptu alba *Antichrist Superstar*; jelikož právě na tomhle albu Marilyn Manson v některých momentech využívá Nietzscheho myšlenky. Domnívám se, že je vhodné věnovat jednu celou kapitolu příběhu, který se odehrává na této desce, protože to výrazně usnadní sledování a pochopení postupu, ke kterému se uchýlím po zbytek práce. Je to právě celý koncept, na kterém jsou nejlépe viditelné prvky Nietzscheho filosofie. Pro popsání příběhu použiji zpěvákovy texty, které v některých případech ocituji pro lepší porozumění. Všechny úryvky textů ze skladeb sám přeložím do českého jazyka. Jinak se jedná převážně o moji interpretaci založenou na přečtení textů z alba a autobiografie *Dlouhá trnitá cesta z pekla*.

Album *Antichrist Superstar* vyšlo roku 1996. Je to teprve druhé studiové album Marilyn Mansona. Zároveň se jedná o první konceptuální album této kapely, která nese jméno svého frontmana. Je rozděleno do tří cyklů. První nese název *The Heirophant*. Druhý je *Inaugration of the Worm* a poslední *Disintegrator Rising*. *The Heirophant* se skládá ze čtyř úvodních skladeb: 1. *Irresponsible Hate Anthem*, 2. *The Beautiful People*, 3. *Dried Up, Tied And Dead To The World*, 4. *Tourniquet*. Druhý cyklus je rozdělen mezi následujících sedm skladeb: 5. *Little Horn*, 6. *Cryptorchid*, 7. *Deformography*, 8. *Wormboy*, 9. *Mister Superstar*, 10. *Angel With The Scabbed Wings*, 11. *Kinderfeld*. Zbývajících pět písní spadá do poslední části *Disintergrator Rising*. Jsou to: 12. *Antichrist Superstar*, 13. *1996*, 14. *Minute Of Decay*, 15. *The Reflecting God*, 16. *Man That You Fear*.

Nejlepším možným vstupem do konceptu alba budou slova, kterými sám Marilyn Manson toto album popsal ve dvanácté kapitole svojí autobiografie. „Bylo to o zrození temného, zvráceného tvora, od dětství prožitého ve strachu až k dospělosti, kdy začal rozsévat strach, o vývoji slabocha v megalomana, sráče v borce, červa v ničitele světa.“⁸ Tím načrtl posluchačům základní osnovu příběhu. Hlavním představitelem či hrdinou alba je postava, která může být vnímána jako zpěvákovo alter ego. „Zdalo se mi, že jsem Antikrist, a věřím tomu. (...) Sny o Antikristovi se mi zdály častěji a já věděl, že tato postava jsem já.“⁹ Není to však jen Marilyn Manson, kdo se ve své biografii označil za Antikrista. Nietzsche tohoto výrazu také využívá, a to ve své knize *Ecce homo* „Jsem anti-osel par excellence a tím světodějný netvor – jsem po řecku a nikoli jen po řecku, Antikrist...“¹⁰ Je ale vůbec

---

⁸ STRAUSS, N.; MANSON, M., *Dlouhá trnitá cesta z pekla*, s. 238–239.

⁹ TAMTÉŽ, s. 267–268.

¹⁰ NIETZSCHE, F., *Ecce homo*, Olomouc: nakladatelství J.W.Hill, 2001, s. 51.

možné, aby umělec stvořil dílo a v něm znázornil sám sebe? Vždyť pokud na to aplikujeme samotná slova Friedricha Nietzscheho, tak pokud by autor byl takovým, jakým je hrdina v jeho výtvoru, tak by přeci neměl zapotřebí ho ztvárňovat. „Ve skutečnosti je tomu tak, že právě kdyby tím byl, pak by to rozhodně neznázorňoval, nevymýšlel, nevyjadřoval; Homér by nezbásnil Achillea ani Goethe Fausta, kdyby byl Homér býval Achillem a Goethe Faustem.“¹¹

Hlavní bezejmenná postava metaforicky připodobňována k červu je členem společnosti, které vládne skupina mocnějších jedinců. Protagonista již nechce být pod nadvládou této skupiny lidí. Tuhle elitu Manson nazývá „Beatiful People“. Právě podle ní je pojmenována také druhá skladba *The Beautiful People*. Tahle vyšší vrstva si váží jen sama sebe a vůbec nehledí na potřeby ostatních, nižších jedinců. To je dobře znázorněno textem již výše zmíněné skladby „Slabí jsou zde proto, aby ospravedlnili silné,“ (překlad autora).¹² Mansonův hlavní představitel se rozhodne proti této skupině revoltovat, chce docílit převratu morálky, a nejen toho, dokonce chce celou společnost zničit. To do jisté míry koreluje s Nietzscheho převratem morálky a úlohou resentimentu především v *Genealogie morálky*.

Abychom mohli lépe sledovat přechod hrdiny od slabého a utlačovaného jedince, tak nám Manson pomáhá metaforou metamorfózy, kdy se červ či larva zakuklí, narostou mu křídla a na konci evolučního vývoje se z něj stává Antikrist. Tato postava Antikrista je již diametrálně odlišná od původního slabého červa. Nastala u ní totální ztráta všech hodnot, má v rukách moc, se kterou je schopna docílit svého původního předsevzetí, a to zničení společnosti. Dokonce je tento transformovaný hrdina stavěn do role Boha, a to zejména ve skladbě *The Reflecting God* „Šel jsem za Bohem, jen abych se podíval, koukal jsem sám na sebe, viděl jsem, že nebe a peklo jsou lži. Když jsem Bohem já, tak všichni umírají.“ (překlad autora).¹³ Právě z tohoto úryvku je dobře patrný moment, kdy si hlavní postava uvědomí svoji moc, které má tolik, že se může postavit na místo Boha. Jsou momenty, ve kterých spatřuji podobnosti s Nietzscheho učením o nadčlověku. Právě tomu budu věnovat značnou část mé práce. Pokusím se vnímat Mansonova Antikrista jako jakousi paralelu k nadčlověku v podání Friedricha Nietzscheho, jenž tuto ideu rozvádí zejména ve své knize *Tak pravil Zarathustra*.

---

¹¹ NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, s. 88.

¹² „The weak ones are there to justify the strong“ MANSON, M., *Antichrist Superstar, The Beautiful People* [zvukový záznam], Nothing/Interscope Records, 1996. 1 kompaktní disk.

¹³ „I went to God just to see and I was looking at me. Saw heaven and hell were lies. When I'm God, everyone dies.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *The Reflecting God* [zvukový záznam].

Na konci alba dochází k apokalyptickému závěru, kdy se Mansonovo alter ego v podobě Antikrista propadá nihilismu. Nejenže zničí všechny kolem sebe, ale dokonce i sám sebe a celý svět. „Když jsou všechna tvá přání splněna, mnoho tvých snů bude zničeno“¹⁴ – to jsou poslední slova celého alba, která poukazují na to, že díky tomu, že se hrdinovi splnilo ono přání pomstít se a dokonat tak vzpouru, tak to zároveň znamená, že se tím zničily i všechny jeho ostatní sny, které není možné splnit, neboť je už příliš pozdě. Vše včetně jeho existence je na prahu destrukce. „*Antichrist Superstar* bylo o síle člověka, ne o jeho bídě, a o tom, jak ta síla ničí jeho i všechny kolem.“¹⁵

---

¹⁴ „When all your wishes are granted, many of your dreams will be destroyed.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *Man That You Fear* [zvukový záznam].

¹⁵ STRAUSS, N.; MANSON, M., *Dlouhá trnitá cesta z pekla*, s. 292.

Morálka

V této části práce se budu zabývat motivy hodnot, vzpoury, převratu v morálce a pojmem resentment. Hlavním zdrojem pro tuto kapitolu bezpochyby bude Nietzscheho *Genealogie morálky*, která byla poprvé publikována roku 1887. Kniha je rozdělena do tří pojednání, každé z nich se věnuje jiné problematice, ale přesto jsou spolu velmi blízce provázány. První pojednání s názvem „Dobré a zlé“, „dobré a špatné“, jak už vyplývá z nadpisu se věnuje hodnotám dobra a zla a jejich překroucení či přehodnocení. Druhé pojednání, které se točí kolem motivů viny, trestu a svědomí, se nazývá „Vina“, „špatné svědomí“ a příbuzné věci. Závěrečná část „Co znamenají asketické ideály?“ pojednává o asketickém ideálu z pohledu tří druhů lidí. Konkrétně co znamená asketický ideál pro umělce, filosofa a kněze. Moje práce se bude opírat hlavně o první a třetí pojednání, to však neznamená, že nepoužiji druhou část knihy, ale ne v takové míře jako zbylé dvě kapitoly. Na závěr kapitoly aplikuji Nietzscheho myšlenky, které zde předvedu, na případu Marilyn Manson, tak, jak jsem to nastínil v předešlé kapitole.

Hodnoty „dobra“ a „zla“

Friedrich Nietzsche se v prvním pojednání táže po vzniku hodnot „dobra“ a „zla“. Odkud se tyto morální, hodnotící soudy vzaly a jaký mají mezi sebou vztah? Jsou tyto dva pojmy vzájemně protikladné hodnoty, které si odporují nebo je to spíše tak, že se navzájem doplňují a jeden bez druhého nemůže vůbec existovat? Je to tedy tak, že jsou to hodnoty z opačného konce, hodnoty protichůdné, jak Nietzsche uvádí: „Základní vírou metafyziků je víra v protikladnost hodnot.“¹⁶ Nebo je tomu spíše tak, jak dále na stejné straně pochybuje: „Lze totiž pochybovat, za prvé, zda protiklady vůbec existují...“¹⁷ Na závěr využiji ještě jeden úryvek ze stejného aforismu: „Ba bylo by dokonce možné, že to, co tvoří hodnotu oněch dobrých a uctívaných věcí, spočívá právě v tom, že jsou podivuhodně spřízněny, spojeny a propleteny s oněmi špatnými, zdánlivě opačnými věcmi, ba dokonce jsou s nimi snad bytostně totožné.“¹⁸

Proč se vůbec zabývám problémem, v jakém vztahu se k sobě mají hodnoty „dobra“ a „zla“? Je to z důvodu, že právě v myšlence z poslední uvedené citace, shledávám

---

¹⁶ NIETZSCHE, F., *Mimo dobro a zlo*, Praha: OIKOYMENH, 2021, §1., s. 11.

¹⁷ TAMTÉŽ.

¹⁸ TAMTÉŽ.

podobnost s názorem Marilyn Manson. Marilyn Manson je pouze pseudonym, který si zpěvák s rodným jménem Brian Hugh Warner zvolil na základě toho, že chtěl poukázat, na to že nejsou žádné věci, lidé či akty pouze dobré nebo zlé. Nejsou to tedy soudy protikladné, nýbrž soudy, které se doplňují. Jinými slovy se Manson domnívá, že vše v sobě má, jak něco dobrého, tak špatného a záleží čistě na úhlu pohledu, na perspektivě, skrze kterou na to nahlížíme. „Slova Marilyn Manson se mi zdála být příhodným symbolem moderní Ameriky, a jakmile jsem je poprvé napsal na papír, hned jsem věděl, že přesně tímhle se chci stát. Všichni pokrytci v mém životě, ... mi ukázali, že každý má svoji světlou i temnou stránku a že jedna nemůže žít bez druhé.“¹⁹ Neexistuje tedy nic jako dobro a zlo, a aby tohle tvrzení podpořil, tak si vytvořil jméno, pro které převzal křestní jméno Marilyn od Marilyn Monroe, tedy uznávané, známé herečky, ke které plno lidí vzhlíží. Příjmení si naschvál vypůjčil z druhého spektra, od sériového vraha Charlese Mansona. Dá se tedy říci, že si jméno sestavil ze symbolů „dobra“ a „zla“. „Jako dvounohé zvíře člověk od přírody (ať to nazýváte pudem, nebo prvotním hříchem) inklinuje spíše ke své zlé stránce, což může být jeden z důvodů, proč se mě lidé pořád ptají na temnější polovinu mého jména, ale nikdy ne na Marilyn Monroe. Přestože zůstává symbolem krásy a slávy, i ona má svoji temnou stránku stejně jako Charles Manson má svoji dobrou, inteligentní stránku. Rovnováha mezi dobrem a zlem a to, co mezi nimi volíme, jsou pravděpodobně jediné důležité aspekty, které utvářejí naši osobnost a lidství.“²⁰ Podobně cituje ve své knize Pavel Kouba, kdy uvádí „Lidé nevidí malé sublimované dávky a popírají je: popírají např. surovost v mysliteli, lásku v lupiči (...)“²¹ Příklad, kdy u lupiče uvádí lásku je velmi podobný příkladu, který využívá Marilyn Manson ohledně inteligence u sériového vraha Charlese Mansona. Oba autoři vyzdvihávají ve svých příkladech, že i člověk běžně považovaný za špatného má v sobě také dobré vlastnosti, kterým ovšem na první pohled nevěnujeme pozornost.

Tímto jsem tedy předvedl první konkrétní motiv, který Marilyn Manson a Friedricha Nietzscheho propojuje. Oba dva se zabývají hodnotami dobra a zla. Zároveň se spolu shodují v tom, že dobro a zlo nejsou protiklady, tak jak tvrdí metafyzikové. Ale naopak, že ze sebe navzájem vznikají a tím pádem, není možné, aby „dobro“ existovalo bez „zla“ a „zlo“ bez „dobra“. Vše má v sobě dobrou i zlou stránku, záleží jen na úhlu pohledu, ke kterému jedinec inklinuje. Je to člověk, který sám je tvůrcem definic pojmů „dobro“,

---

¹⁹ STRAUSS, N.; MANSON, M., *Dlouhá trnitá cesta z pekla*, s. 114.

²⁰ TAMTÉŽ, s. 115.

²¹ NIETZSCHE, F., *Nachlass* 11 [105], KSA 9/ s. 479; srov. KOUBA, P., *Nietzsche, filozofická interpretace*, Praha: OIKOYMENH, 2006, s.78–79.

„zlo“ a veškerých hodnot. Pouze a jedině člověk, je ten, kdo těmto pojmům dává význam, bez něj by „dobré“ ani „zlé“ neexistovalo. Není žádné absolutní dobro ani absolutní zlo nezávislé na člověku. „Věru lidé sami si dali všechno své dobro i zlo. Věru, nevzali ho, nenašli ho, nespadlo na ně jak nebeský hlas. Teprve člověk vložil hodnoty do věcí, aby se uchoval – teprve člověk stvořil věcem jejich smysl, lidský smysl! Teprve proto, že odhaduje, zasluhuje mít jméno člověka.“²² Je to tedy člověk, kdo je stvořitelem významů „dobra“ a „zla“. Lidé těmto pojmům dávají jejich sílu, dávají jim smysl. Samy o sobě by žádný smysl neměly. Koneckonců člověk dává smysl, význam veškerému bytí. Význam veškeré reality, všechno, co se děje kolem nás má pouze lidský význam. Neexistuje nic jako absolutní smysl reality.

Nemyslím si, že si jméno zvolil na základě četby Friedricha Nietzscheho, spíše zastávám názor, že měl podobný myšlenkový pochod jako německý filosof. Ale třeba právě díky této shodě názorů si později oblíbil Nietzscheho literární tvorbou a nechal se jí inspirovat, tak jak jsem se to snažil dokázat v první kapitole. To, zda tak činí na základě tohoto podnětu je samozřejmě ryze mojí spekulací. Každopádně zde shledáváme první motiv propojující oba dva autory.

---

²² NIETZSCHE, F., *Tak Pravil Zarathustra*, Praha: XYZ ve společnosti Albatros media a.s., 2018, s. 51.

Vzpouora resentmentu

V druhé kapitole, která byla sepsána proto, aby usnadnila čtenáři sledování této práce, jsem ve zkratce přednesl koncept alba, ke kterému se budu v průběhu celé práce odkazovat. Zmínil jsem tam motiv vzpoury, převratu v morálce. Tomuto prvku bude věnována následující kapitola. Nietzsche v *Genealogii morálky*, konkrétně v prvním pojednání pojednává o významu pojmu „dobro“. Chce předvést historický exkurz, aby se dopracoval k jeho původnímu významu. Nietzsche uvádí, že prvotní významy hodnotících pojmů „dobrý“ a „špatný“ jsou zcela odlišné od toho, jak je dnes chápeme. Jeho cílem je ukázat jaký byl onen dřívější smysl a jak došlo ke změně ve smyslu těchto hodnot. Tvrdí, že to není tak, že dobré chování je to, které je vnímáno jako nesobecké a obráceně špatné chování je sobecké. Naopak zastává názor, že soud o dobru vzniká od lidí, kteří sebe sami považují za dobré a nepochází od lidí, kterým se toto chování prokazuje. V původním slova smyslu byli dobrými mocní, silní, vznešení lidé, kteří své chování určili za dobré. „Soud o ‚dobru‘ nepochází od těch, jimž se ‚dobro‘ prokazuje! Byli to naopak ‚dobří‘ sami, tj. vznešení, mocní, výše postavení a vysoce smýšlející, kdo sebe samy a své konání pocíťovali a určovali jako dobré, totiž jako prvořadé, v protikladu ke všemu nízkému, nízce smýšlejícímu, sprostému a davovému. Teprve z tohoto pathosu distance čerpali právo tvořit hodnoty, razit jména hodnot: co těm bylo do užitečnosti!“²³ V tomto úryvku vidíme zdroj „dobra“, kterým tedy není chybně považováno užitečné, laskavé chování vůči jiným, ale je to pathos distance. To je pocit moci vyššího, mocnějšího, vládnoucího druhu nad druhem nízkým, slabším. Jedná se o vzdálenost mezi dvěma body, která slouží k srovnávání. Tohle je původem „dobrého“ a „špatného“. Mocnější považuje sám sebe za dobrého a kohokoliv, kdo je pod ním dole, považuje za opak, za špatného. Morálku s takovýmto vnímáním hodnot Nietzsche nazývá panskou morálkou. Vládnoucí se sám považuje za dobrého a kohokoliv, kdo je níž než on sám, kdo je slabší, nazývá svým opakem, špatným. „Špatný“ v této panské morálce znamená „plebejský“, „nízký“, „prostý“ či „slabý“. Špatnost jako lidská vlastnost se zde rozhodně nedá zaměnit jejími dnešními synonymy. Na mysli mám sobectví, egoismus. Naopak je to slabost, kterou můžeme nalézt v jiném Nietzscheho textu, a to v *Antikristovi*, kde uvádí: „Co je špatné? – Všechno, co pochází ze slabosti.“²⁴

Jak je tedy možné, že v dnešní době vnímáme hodnoty „dobra“ a „špatnosti“ jinak než, jak jsem je právě definoval podle Nietzscheho *Genealogie morálky*? Stalo se tak díky

---

²³ NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, s. 18.

²⁴ NIETZSCHE, F., *Antikrist*, Olomouc: Votobia, 2001, s. 10.

vzpouře. Vzpourou otroků, kteří přetočili hodnoty naruby, docílili přehodnocení hodnot. Nietzsche to nazývá „aktem nejduchovnější msty“.²⁵ Uvádí Židy jako viníky, kteří změnili významy hodnot. Postavili se dosavadním hodnotám, kdy dobrý znamenal mocný, vznešený, silný, šťastný, krásný, ušlechtilý, a obrátili to tak, aby oni nespokojení, nešťastní byli těmi dobrými. „Pouze ubozí jsou dobří, pouze chudí, bezmocní, nízcí jsou dobří, pouze trpící, strádající, nemocní, oškliví jsou zároveň jediní zbožní, jediní blažení v bohu, jedině pro ně je tu blaženství – naproti tomu vy, vy vznešení a mocní, vy jste na věky věků zlí, krutí, hříšní, nenasytí, bezbožní, vy také budete navěky nešťastní, prokletí a zatracení!“²⁶ Tuhle morálku nazývá otrockou morálkou neboli morálkou resentimentu.

Nabízí se otázka, zda by nestačilo pouze odstranit původní hodnoty, nenahrazovat je novými opačnými a dostat se tak do stavu zvaného imoralismus. Jedná se o stav, kdy neexistuje morálka, neexistují hodnoty. Proč člověku resentimentu nestačí pouze tohle? Na to Nietzsche odpovídá zcela jasně. Člověk je totiž hodnotící zvíře. Tento termín poprvé nalezneme v *Genealogii morálky* ve druhém pojednání: „člověk se označil jako bytost, která měří hodnoty, hodnotí a měří, jako ‚hodnotící zvíře o sobě‘.“²⁷ Nietzsche tím má na mysli, že pro člověka jakožto hodnotící zvíře není možné, aby žil ve společnosti bez hodnocení, bez hodnot, bez poměrování se, tedy ve společnosti bez morálky. Je to v přímé rozepři s lidskou podstatou. Člověk musí hodnotit, musí udávat cenu, musí porovnávat, musí moralizovat. Hodnocení je schopnost, která činí člověka člověkem. Pouze člověk má tuto vlohu, žádný jiný živočich nehodnotí. Jedná se o základní rozdíl mezi člověkem a zvířetem. Tím pádem ve společnosti bez morálky by už člověk nebyl „hodnotícím zvířetem o sobě“ nýbrž by byl už jen zvířetem. Proto není možné, aby člověk žil v imoralismu.

Vrátíme se zpět k morálce resentimentu. Resentiment můžeme chápat jako směsici emocí, mezi které patří vztek, pomstychtivost, zahořklost, zášť, nenávisť, nekončící stav, kdy se nemohu zbavit myšlenek na křivdu z minulosti. Lidé resentimentu musí vždy postavit něco proti sobě, něco, čemu odporují. Musejí nenávidět něco vnějšího, musí tím pohrdat, pomlouvat to, shazovat to, jen díky tomu, že takhle říkají „ne“, dokáží sami sebe určit. Takový člověk je závislý na nenávisti vůči všemu panskému, mocnému, vznešenému. Právě díky téhle negaci definuje sám sebe. Je to opačný pohyb, než který spatřujeme u panské morálky, kde vychází sebeurčení zevnitř, narozdíl u člověka resentimentu se tvoří sebeurčení

---

²⁵ NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, s. 24.

²⁶ TAMTÉŽ, s. 25.

²⁷ TAMTÉŽ, s. 57.

zvenku, tím, že něco zavrhne, místo aby životu přitakal, jako to dělá „dobrý“ člověk v morálce panské. Panská morálka přitakává sama sobě a jen díky tomu vytvoří opačné pojmy „špatný“, „nízký“, u otrocké morálky se jedná o pohyb převrácený, nejdříve říká o něčem venku, že je to „zlé“ a díky tomu sebe chápe jakožto protiklad, považuje se za „dobré“. Resentiment se v tento moment stává tvořivým, on zakládá nové hodnoty, to podle něj se bude odvíjet morálka. Morálka založená na nenávisti, pohrdání, opovrhování, pomstě. Vždyť si i člověk resentimentu v mysli plánuje a představuje, jak by mohl zničit svět. Svět je podle něj špatný, neférový. A to samé aplikuje na lidi, kteří žijí se světem v souladu, na lidi, kteří jsou se světem smíření, tak, jak je a přesně takovému přitakávají. Člověk resentimentu to vnímá, tak že kvůli světu trpí, vždyť musí pořád něco dělat, svět na něj různě tlačí tím, že on sám je účastníkem tohoto světa. Jelikož tento člověk svět nenávidí, tak nedokáže pochopit, jak je možné, že někdo jiný svět afirmuje. Proto je musí zákonitě také nesnášet. Z toho pramení ona imaginární pomsta.²⁸ Nikdy ji však nemůže uskutečnit, neboť by zničil to, díky čemu se sám identifikuje.

Emoce spojené s resentimentem nevytizí ani po převratu hodnot. Člověk resentimentu se musí pořád vůči někomu stavět. Ale proti komu se má teď namířit, když už sebral moc panské morálce? Obrátil by se proti lidem se stejnými příznaky, proti členům stejného stáda. Zde na scénu přichází lékař. Je to kněz nebo lépe asketický kněz, kdo zastává ošetrovatelskou roli. Činí tak díky vůli k moci. Vůle k moci je podle Nietzscheho základní hybatel všeho dění. Tato vůle má až miliony modifikací a jako jejich souhrn se stává hybným principem veškerého dění. Knězova vůle je právě pouze jednou z jejích modifikací. Vůle k moci bychom mohli definovat jako neustálé chtění. V momentě, kdy dosáhne předmětu svého chtění, tak se tento předmět stává pouhým předpokladem dalšího chtění. Jedná se o pohyb, který pořád musí sám sebe překračovat. Jelikož jsme řekli, že předmět chtění se vždy stává pouhým začátkem dalšího chtění, tak nemůže mít vůle nikdy cíl mimo samu sebe.²⁹ Cílem je tedy samotná vůle. V tomto smyslu se jedná o uzavřený celek, protože vždy vychází ze sebe samé a také je vždy svým vlastním cílem. Jednodušeji řečeno vůle k moci je pohyb, který chce své vlastní chtění, právě pouze kvůli svému chtění. Vůle k moci jako taková je tedy i základním pudem všeho živého. U Nietzscheho to tedy už není pud sebezáchovy, jako je tomu podle darwinistické teorie, dokonce tento pud sebezáchovy je jejím pouhým důsledkem. Nietzsche nepopírá existenci sebezáchovy, jen tvrdí, že to není tím společným

---

²⁸ TAMTÉŽ, s. 27.

²⁹ BENYOVSZKY, L. a kol., *Úvod do filosofického myšlení*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 383.

prvotním instinktem pro všechno živé. „Vše živé chce především projevít svou sílu – život sám je vůlí k moci: sebezáchova je toho jen jedním z nepřímých a nejobvyklejších důsledků.“³⁰ Vůle k moci je bazální pud, který určuje, že každý živý organismus chce zvětšovat svou moc. Jak jsem již zmínil, tak má miliony podob, proto Nietzsche nikdy nikde řádně nedefinoval, co přesně si má čtenář pod pojmem moc představit. Osobně se domnívám a interpretuji jeho filosofii tak, že jsou různé druhy moci. Ale mají společný základ v tom, že ona vůle se chce ustavičně překračovat. A tento pohyb je ona moc. „Kde jsem našel něco živoucího, našel jsem vůli k moci; ba i ve vůli sloužícího jsem našel vůli býti pánem. Aby slabší sloužilo silnějšímu, k tomu je přemlouvá jeho vůle, která zase chce býti pánem nad něčím ještě slabším: této rozkoše jedině se nezřekne.“³¹ Tak pravil Nietzscheho Zarathustra v promluvě *O přemáhání sebe samého*. Jedná se zatím o pouhé načrtnutí vůle k moci, více ji rozpracuji v kapitolách týkající se nadčlověka.

Zpět k roli kněze, který díky tomuto instinktu má vůli ovládat ono nemocné stádo. „Jeho říší je panství nad trpícími, k této nadvládě ho odkazuje jeho instinkt, ...“³² Kněz má být lékařem nemocného stáda. Avšak je zásadně vyloučené, aby zdravý člověk léčil nemocné. Akorát by došlo k přenesení nemoci i na zdravé jedince. Nikdy nemají být nemocní na blízku zdravých, je důležité, aby zůstali od sebe navzájem odděleni. Není to jen z praktického důvodu kvůli zdraví, ale i proto, aby zůstal pathos distance nenarušen. Vyšší v tomhle případě zdravý se nikdy nesmí stát pouhým nástrojem pro nižšího nemocného. Snížil by se tak na jeho úroveň, ba možná dokonce i pod jeho úroveň, neboť by přeci sloužil jen jako životně důležitá pomoc. „Vyšší se nemá snížit v nástroj nižšího, pathos distance má na věky věků oddělovat i úlohy.“³³ uvedl Nietzsche ve třetím pojednání *Genealogie morálky*. Z toho vyplývá, že sám kněz musí být nemocným, jinak by nemohl nakažené ošetřovat. Je tedy naprosto vyloučené, aby sám lékař byl zdravý. Musí být schopen s nemocnými soucítit, musí sdílet jejich muka, aby jim dokázal rozumět. „On sám musí být nemocen, musí být s nemocnými a nevydařenými bytostně spřízněn, aby jim porozuměl – aby si s nimi rozuměl; ale musí být i silný, pánem ještě více nad sebou než nad druhými, zejména jeho vůle k moci musí být nedotčena, aby měl důvěru a bázeň nemocných, aby jim mohl být oporou, podporou, odporem, tlakem, dozorcem, tyranem, bohem.“³⁴ Terminologií, kdy nemocné lidi resentimentem nazýváme stádem, se z léčitelského kněze stává jakýsi pastýř tohoto stáda. Je

---

³⁰ NIETZSCHE, F., *Mimo dobro a zlo*, §13, s. 21.

³¹ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 105.

³² NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, s. 112.

³³ TAMTÉŽ, s. 111.

³⁴ TAMTÉŽ, s. 112.

to pastýř, kdo se o něj stará, kdo mu rozkazuje, bez koho by stádo samo nepřežilo a v neposlední řadě, kdo udává stádu směr. Na této metafoře je krásně spatřitelná závažnost, kterou svou rolí hraje. Jeho význam je enormní, bez pastýře by bylo zmatené stádo, které ho však nutně potřebuje, aby ho řídil. Každý správný pastýř se snaží ochránit své stádo před predátory a lupiči. S jakým rizikem a nepřítelem se potýká kněz? Za prvé ho kněz brání před „zlými“ a za druhé je chrání před nimi samotnými, před jejich vlastní špatností a záští.

Všechny stavy mají svoji příčinu a svůj důsledek. To samozřejmě ví i trpící, a proto spekulují a pátrají po příčinách své nemoci a utrpení. Kdo nebo co vlastně může za to, že my teď strádáme. „Trpím: někdo tím tedy musí být vinen – tak uvažuje každá nemocná ovce.“³⁵ To je moment, kdy se bezprostředně ukazuje genialita asketického kněze. Otázky se totiž nezalekne, ba naopak stádu trpících poskytne pro ně překvapivou odpověď: „Máš pravdu, ovečko! Někdo tím vinen být musí: avšak tento někdo jsi ty sama, jedině ty sama jsi tím vinna – jedině ty jsi sama sebou vinna!“³⁶ Výše jsem uvedl, že jednou z povinností pastýře je udávat a korigovat směr stáda, a to je přesně to, co zde asketický kněz činí. On touto odpovědí mění směr resentimentu. Využívá řadu pojmů jakožto nástroje, pomocí kterých toho dosáhne. Mezi nimi jsou například „vina“, „hřích“, „zatracení“ a mnoho dalších.

Bohužel pro trpící není tahle zpráva pravdivá. Jenže na tom vůbec nezáleží, protože oni sami si toho nejsou vědomi. Oni se cítí býti vinni sami sebou, ale to přece ještě neznamená, že opravdu vinu nesou. Nietzsche tento předpoklad trefně přirovnává ke zdraví. Pokud se člověk cítí zdravě, tak to ještě neznamená, že to tak opravdu musí být. A tato úvaha se dá využít v příkladu s vinou. Pokud se cítím býti vinen, tak to nemusí nutně dokazovat, že ve skutečnosti viníkem jsem. Právě díky tomu a přetočení směru resentimentu můžeme zahlédnout pravou povahu knězova léčení. On přeci neléčí příčinu útrap, ale léčí nebo spíše jen klidní a převrací pocity, které ono utrpení vyvolalo. Je to tedy doktor, který se vůbec nesnaží zničit zdroj příznaků, ale jen je potírá. Toto je ta hlavní role asketického kněze. Převzít moc nad stádem nemocných, korigovat jejich směr a nabízet pomoc, jak uniknout mukám a tím je „vyléčit“. Avšak jak můžeme vidět, tak tento poslední bod je s přístupem asketického kněze nesplnitelný. Kněz je tedy hlavně, a především hybným motorem směru resentimentu.

---

³⁵ TAMTÉŽ, s. 114.

³⁶ TAMTÉŽ.

Využití vzpoury v morálce u Marilyn Manson

V této podkapitole se dostávám k aplikaci Nietzscheho filosofie, tak jak byla rozebrána v předchozí části práce. Koncept alba je už také od první kapitoly rozpracován, proto by bylo zbytečné se tím zde znovu zabývat. Zaměřím se převážně na první část alba, kdy je protagonistou červ. Neboť v této fázi vývoje ho můžeme vnímat jako člověka resentimentu. Předložím body, které toto tvrzení potvrzují. Dále se zaměřím na moment, kdy u hrdiny dojde ke vzpouře vůči vládnoucí skupině. Skladba, která je z tohoto ohledu pro mou práci nejdůležitější je *The Beautiful People*. Neboť se zde mluví právě o oné vyšší panské vrstvě. Předem předesílám, že v textu této skladby se budou objevovat i první náznaky narážející na Nietzscheho jiný motiv, a to na nadčlověka, ale v této kapitole se tím zabývat nebudu a vrátím se k tomu následně, až bude pozornost věnována transformaci člověka.

Protagonista je zatím v této úvodní části alba přirovnáván k červu či larvě. Není náhodou, že Marilyn Manson zvolil přesně takovouto metaforu, neboť perfektně na všech úrovních vystihuje to, čeho chtěl docílit. Červ zde symbolizuje slabého, špatného, davového, nevyvinutého jedince. Myslím si, že samotný červ by mohl být považován za znak či přirovnání k resentimentu, jakožto koktejlu negativních emocí, jakými jsou nenávisť, opovržení, křivda. Vždyť přesně tohle všechno cítí protagonista vůči panské elitě. Je dosti možné, že na výběr této metafory měl také vliv samotný Nietzsche, neboť i on sám využil pojem červa na několika místech ve svých knihách. Uvedu zde pasáž z *Genealogie morálky*, a to z důvodu, že tato kapitola byla zaměřena převážně na tuto knihu, ale zároveň, protože víme, že Marilyn Manson nezpochybnitelně přišel do kontaktu právě s touto knihou. Právě ona zmíněná citace z úvodu mé práce, se nachází na první stránce jeho vlastní autobiografie a také pochází ze stejného díla. Díky tomu můžeme s určitou pravděpodobností tvrdit, že knihu četl, a že se možná právě ona stala jednou z inspirací, proč využil této metafory. „Co dnes vyvolává náš odpor k „člověku“? – neboť my člověkem trpíme, o tom není pochyb. – Nikoli strach, spíš, že už nemáme, čeho bychom se u člověka báli; že se v popředí hemží červ ‚člověk‘; že se ‚krotký člověk‘, beznadějně průměrný a bezútěšný, už naučil cítit se jako cíl a vrchol, smysl dějin, jako ‚vyšší-člověk‘ (...)“³⁷ Tento úryvek zmiňuje člověka jako červa a ukazuje, jak se beznadějně průměrný, obyčejný člověk naučil vnímat sám sebe jako vrchol, jako „vyššího-člověka“. Nietzsche to vnímá negativně, protože není přijatelné, aby se průměrný člověk považoval za vrchol. Bylo by to symptomem

---

³⁷ TAMTÉŽ, s. 33.

nihilismu. Zatímco u Mansona se opravdu z průměrného, stádního hrdiny stává ona „vyšší bytost“. Na albu dochází ke skutečné transformaci. Motivy nihilismu a transformace na vývojově nový druh budou do detailu uchopeny v dalších kapitolách.

Hlavní hrdina je součástí společnosti, ve které je nastavena panská morálka. Jsou zde nadřazení, vyšší, vládnoucí lidé neboli Beautiful People. Abych potvrdil tuto tezi, tak odcituji pasáže písně, které k tomu odkazují. „Já vás nechci a nepotřebuji, nesnažte se vzdorovat, nebo vás zbiji. Není to vaše chyba, že se vždycky mýlíte. Slabí jsou zde proto, aby ospravedlnili silné.“³⁸ Tato pasáž je zpívána z pohledu oné vládnoucí elity. Je zde zřetelné, že zde ukazuje svoji moc a ukazuje, že je v povaze slabých, aby byli skutečně slabými. Poslední věta „Slabí jsou zde proto, aby ospravedlnili silné“ je dokonalou ukázkou pathosu distance, tak jak jsem ho definoval v Nietzscheho rozboru. Tedy tím, co je původním zdrojem pojmu „dobra“ a tím, co od sebe odděluje „dobré“ a „zlé“ lidi. Pathos distance je zdrojem práva pro vytváření hodnot. Silní „dobří“ nepotřebují ostatní slabé neboli „špatné“. Jejich panská morálka, jak bylo vysvětleno, je založena na přitakání sobě samým. Právě proto Mansonův text z pohledu panující elity začíná slovy: „Já vás nechci a nepotřebuji.“

Jak jsme viděli v rozboru Nietzscheho myšlení, tak dojde ke zlomu, kdy ti nižší, slabší lidé se odhodlají k převratu a sami ze sebe udělají ty „dobré“, kteří převrátí morálku. V podobné situaci se nachází Mansonův hrdina. Hlavní rozdíl je v tom, že dosud jsem popisoval převrat morálky, kdy nejdříve vládli vybraní jedinci a poté se k moci udávat hodnoty dostalo stádo. U Mansona je původně u moci také elita Beautiful People, ale převrat se koná záměrně odlišný. Je to převrat na úrovni jednotlivce, nikoliv stáda. Je to pouze samotný hrdina, kdo si sám převrací hodnoty a stává se mocným. I přesto je však poháněn resentimentem jako je stádo u Nietzscheho. Důvod, proč si zpěvák zvolil revoltu na úrovni jedince, je takový, že je podobně jako Nietzsche zastáncem individuality místo stádnosti. Manson tím hlavně připravuje půdu na příchod transformovaného hrdiny v podobě Antikrista. Vždyť když se podíváme na Nietzscheho nejznámější text, tak zde také nalezneme myšlenku, že je to jedinec, kdo tvoří hodnoty. „Změna hodnot – toť změna tvořících. Stále ničí, komu jest určeno býti tvůrcem. Tvořícími byli zprvu národové, teprve

---

³⁸ „And I don't want you and I don't need you. Don't bother to resist, or I'll beat you. It's not your fault that you're always wrong. The weak ones are there to justify the strong.” MANSON, M., *Antichrist Superstar, The Beautiful People* [zvukový záznam].

později byli jimi jedinci; a věru, jedinec sám je nejmladší výtvor.³⁹ Jedná se o citaci z promluvy *O tisíci a jednom cíli*, kde hlavním tématem jsou hodnoty a jejich tvorba. Zde je to tvořivý jedinec, kdo dosavadní hodnoty přezkoumává, ničí a poté je přehodnocuje. Aby mohl vytvořit nové, tak musí původní nejdříve zničit. Tvorba nových s sebou přináší destrukci starých. Konec konců *Tak pravil Zarathustra* je text, kde Nietzscheho alter ego zvěstuje příchod nadčlověka. Transformace ve vyšší bytost je u Mansona mnohem více do detailu rozebrána než tento převrat v morálce. Právě proměna z červa na Antikrista bude centrem druhé poloviny bakalářské práce.

Protagonista podobně jako lidé resentimentu snová pomstu vůči světu. Zatím v této fázi alba, kdy je ještě v podobě červa, se jedná pouze o pomstu imaginární, kdy si ji v mysli plánuje. To popisuje Nietzsche v *Genealogii morálky* „Je to resentiment takových bytostí, kterým je odepřena reakce ve vlastním smyslu, reakce činu, a které se zhojí jen imaginární pomstou.“⁴⁰ V tomto ohledu se Mansonovo pojetí ztotožňuje s filosofií Friedricha Nietzscheho. Díky kapitole o konceptu alba sice předem víme, že hrdina vykoná pomstu i mimo svou mysl. Tak učiní až ve své druhé mocnější podobě, až po dokončení vývoje v Antikrista. Avšak pro současnou první část práce, která pojímá protagonistu v podobě červa jako člověka resentimentu, je to zatím irelevantní a více pozornosti tomu bude věnováno v následujících částech práce.

Poměrně zásadní rozdíl je role lékaře nebo lépe role asketického kněze. Ta je zcela klíčová pro pochopení Nietzscheho myšlení. Je to kněz, kdo měl moc změnit směr resentimentu. Díky němu lidé resentimentu vědí, že jsou nemocní sami sebou. Právě postrádání kněžské, lékařské role by mohl být důvod, proč na konci alba kromě celé společnosti zničí protagonista i sám sebe. Nebyl nikdo, kdo by změnil směr jeho hněvu. Chyběl mu lékař, který by ho „vyléčil“, ten, který by mu hojil příznaky jeho utrpení. Možná i právě to bude důvodem, proč album končí sebedestrukcí hrdiny. Tomu se však budu věnovat výrazně podrobněji až v dalších kapitolách.

Zatím tedy víme, že Mansonův červ žije ve společnosti s panskou morálkou. On sám je součástí resentimentu, který nenávidí, opovrhuje silnou, vládnoucí, elitářskou vrstvou zvanou Beautiful People. Právě díky hněvu spěje k revoltě. Chce nastolit nové hodnoty, stává se tvořivým jedincem. Tím z něho resentiment nevymizí, stanovuje si cíl zničit

---

³⁹ NIETZSCHE, F., *Tak Pravil Zarathustra*, s. 52.

⁴⁰ NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, s. 27.

všechny a všechno kvůli čemu trpěl. Zatím tato destrukce probíhá pouze na půdě mysli. Jedná se pouze o imaginární pomstu. Aby pomsty docílil, tak musí nejdříve projít transformací ve vyšší, nadřazenější, silnější bytost, která na rozdíl od červa už bude mít dostatek moci k dokonání svého plánu. To je náplní druhé části alba, kdy dochází ke zrození Antikrista. O jeho proměně, moci a zároveň i záhubě je věnováno několik následujících kapitol.

Antikrist jakožto nadčlověk

Hlavní náplní této kapitoly bude zkoumat pojem nadčlověk. Tento termín je jedním z hlavních motivů Nietzscheho pozdní tvorby. Zároveň patří mezi jednu z nejznámějších Nietzscheho myšlenek. Jedná se o pojem, který je díky své komplikovanosti poměrně často dezinterpretován. K nejdrastičtější mylné interpretaci, která ať už byla záměrná nebo nechtěná, došlo v Německu ve 20. století v době nacistického režimu. Není to bod, kterému se chci v práci věnovat, ale přišlo mi vhodné díky tomuto konkrétnímu příkladu ukázat, že se jedná o složitý pojem, ze kterého se dá díky chybné interpretaci vytvořit pojem se zcela jinou charakteristikou a v této konkrétní podobě i silná zbraň. To uvádím, neboť se pokusím vnímat Mansonovu postavu Antikrista, jakožto jakousi paralelu k nadčlověku. Cílem bude obě bytosti porovnat a zjistit, do jaké míry a v čem si jsou podobné a zároveň shledat jejich základní rozdíly. Na závěr práce se tedy snad ukáže, zda Marilyn Manson pochopil a využil Nietzscheho nadčlověka správně, anebo zda u něj také došlo k nesprávnému pochopení a využití tohoto pojmu.

Kapitola bude rozčleněna do více podkapitol. Rozdělení podkapitol a jejich pořadí bude probíhat už v nastoleném režimu z předchozí kapitoly týkající se morálky. Nejdříve se zaměříme na charakteristiku Nietzscheho nadčlověka. Zde bude jako hlavní zdroj sloužit kniha *Tak pravil Zarathustra*. Neboť právě v této knize přichází Nietzsche s konceptem nadčlověka. Druhá podkapitola už bude věnována postavě Antikrista Marilyn Manson, tak jak ji vytvořil na svém albu *Antichrist Superstar*. Plánuji nejdříve navázat tam, kde jsme skončili v předchozí kapitole, tedy u transformace, kterou hrdina musí projít, aby se z něj Antikrist skutečně stal. Po proměně se zaměřím na základní popis tohoto nového, mocnějšího stvoření. Třetí a zároveň poslední podkapitola bude obě idey vyšších bytostí srovnávat. To by mělo sloužit k tomu, aby se ukázaly vlastnosti, které je spojují a popřípadě ty, které z nich dělají dvě rozdílné bytosti.

Nadčlověk

Jak jsem již uvedl v odstavci výše, pojem nadčlověka Nietzsche rozvíjí ve své nejslavnější knize *Tak pravil Zarathustra* s podtitulem *knihy pro všechny a pro nikoho*. Kniha vyšla v roce 1885. Skládá se ze čtyř dílů, které jsou vyplněny Zarathustrovými promluvami. Je to hlavně první díl, z nějž budu čerpat, protože právě v něm je hlavní myšlenkou příchod nadčlověka. Jak lze spatřit v názvu knihy, tak hlavní postavou je Zarathustra. Je učitelem dvou hlavních myšlenek. První je právě o nadčlověku, tou se zabývá, jak již bylo uvedeno, v prvním díle. Druhou myšlenkou, která však nebude motivem této práce, je věčný návrat téhož. Věnuje se mu převážně ve třetím díle. Postava Zarathustry je autorovým alter egem. Proč ji Friedrich Nietzsche pojmenoval Zarathustra? Důvodem je, že existovala historická postava, jež se právě takhle jmenovala. Jednalo se perského proroka. Perskému národu vytvořil morální kodex, jinak řečeno, vymyslel dobro a zlo. A jak už víme z předchozí kapitoly, tak hodnoty dobra a zla jsou jedním z hlavních motivů Nietzscheho filosofie. Avšak Nietzscheho Zarathustra není prorokem morálky, ale spíše jakýmsi ničitelem morálky.⁴¹ Pravděpodobně k volbě této postavy pomohl i fakt, že se v 19. století v Evropě rozmohl orientalismus, na který tímto Nietzsche reagoval. Koneckonců jsou v knize promluvy, kterými Nietzsche paroduje i buddhismus a postavu Buddha. Činí tak například v promluvě *O učebnách ctnosti*. Kromě toho se město, ve kterém Zarathustra mluví k lidu, jmenuje „Pestrá kráva“. „Tak pravil Zarathustra. A tehdy dlel v městě, jež sluje ‚Pestrá kráva‘.“⁴² Jedná se o překlad indického města Kammāsadamma, kde nějakou dobu pobýval sám Buddha. Buddhismus mimo jiné značně ovlivnil Arthura Schopenhauera, jehož filosofii měl Nietzsche ve své rané tvorbě za vzor. Buddhismus však není jediným terčem Nietzscheho kritiky, naráží také na křesťanství či platonismus.

Kniha začíná představením Zarathustry, který ve svých třiceti letech opustil domov a vydal se na samotu do hor. Zde přetrval po celých deset let. Právě v horách v izolaci napadly Zarathustru všechny jeho myšlenky. Rozhodl se tedy znovu sestoupit mezi lid a předat jim svou moudrost. Tohle může být narážka na již zmíněný platonismus, neboť v antickém Řecku byla centrem zrození filosofie polis. V tomto textu je to přesně naopak, filosofie se nerodí na veřejnosti, nýbrž v samotě v horách daleko od všeho lidu. Zarathustra při své cestě zpět mezi veřejnost potkává v lesích světce. Ten se mu snaží jeho návrat vymluvit a doporučuje mu, ať se raději obrátí k bohu. „Teď v lásce mám boha: lidi ne.

---

⁴¹ NIETZSCHE, F., *Ecce homo*, s. 50.

⁴² NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 23.

Člověk je mi příliš nedokonalá věc. Láska k člověku by mne zabila.“⁴³ To Zarathustru překvapí, diví se, jak je možné, že světec uctívá boha, když je bůh již mrtev. „Což je to možné! Tento staříčkový světec ještě ani nezaslechl v svém lese, že bůh je mrtev!“⁴⁴ Smrt boha Nietzsche poprvé uvádí v *Radostné vědě*. „Po Buddhově smrti si lidé v nějaké jeskyni ještě po celá staletí ukazovali jeho stín, děsivý, hrůzný stín. Bůh je mrtev, ale co bude lidský druh existovat, budou snad po celá staletí existovat jeskyně, ve kterých se bude ukazovat jeho stín. A my – my musíme zdolat ještě i tento jeho stín!“⁴⁵ Je to právě zmiňovaný stín, ze kterého světec stále nedokázal vystoupit. Smrtí boha propuká otevřený nihilismus. Hodnoty, kterým lidé věřili, ztrácejí svůj význam. Jak se s tím vypořádat? Odpověď souvisí s nadčlověkem, ke kterému se poprvé dostáváme v následujícím odstavci.

To se odehrálo v prvních dvou částech předmluvy. Ve třetí části se čtenář poprvé setkává s pojmem nadčlověka. Zarathustra zde zvěstuje jeho příchod. „Hlásám vám nadčlověka. Člověk je cosi, co má být překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán? Všechny bytosti dosud vytvořily něco nad sebe samy: a vy chcete býti odlivem tohoto velkého přílivu a raději snad se vrátit k zvířeti, než abyste překonali člověka?“⁴⁶ Jak je patrné, Nietzsche tvrdí, že člověk není žádná finální bytost, ale měl by usilovat o sebepřekonání. „Jestliže evoluce vedla až k člověku, proč by u něj měla končit? Proč by nemohla existovat nějaká ještě vyšší bytost, nějaký nadčlověk jako vyšší biologický typ?“⁴⁷ Člověk je jen mostem. Člověk je jen jakousi nutně potřebnou mezistanicí. Člověk je jen cestou, kterou se musí projít, aby bylo možné dostat se k cíli: k nadčlověku. „Člověk jest provaz natažený mezi zvířetem a nadčlověkem – provaz nad propastí. Nebezpečný přechod, nebezpečná chůze. Nebezpečný pohled zpátky, nebezpečné zachvění, nebezpečná zastávka. Co je velkého na člověku, jest, že je mostem, a nikoli účelem: co lze milovati na člověku, jest, že je přechodem a zánikem.“⁴⁸ Můžeme říci, že člověk je vlastně „dobrý“ jen k tomu, aby sloužil jako přechod pro vznik jiné bytosti.

Ovšem z toho nevyplývá, že by nadčlověk byl posledním možným vývojovým stupněm. Stejně tak jako člověk, tak později i nadčlověk by měl usilovat o svou gradaci a překonat sám sebe. „Život sám se chce budovat do výšky, s pilíři a stupni; do dalekých dalek

---

⁴³ TAMTÉŽ, s. 8.

⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 9.

⁴⁵ NIETZSCHE, F., *Radostná věda*, Praha: Pražská imaginace, 1991, s. 9.

⁴⁶ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 10.

⁴⁷ SAFRANSKI, R., *Nietzsche: Biografie jeho myšlení*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2021, s. 206.

⁴⁸ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 12.

chce vyzíratí a po blažených krásách – proto potřebuje výšky! A protože potřebuje výšky, potřebuje stupňů i svárů stupňů a stoupajících! Stoupáti chce život a stoupáním se překonávati.“⁴⁹ Je to sám život, který skrze nějakého tvora, v našem případě skrze člověka, usiluje o sebezpřekonání. Tak mu přikazuje jeho vůle, vůle k moci. „Život sám je mi instinktem pro vzrůst, pro trvání, pro hromadění sil, pro moc: kde chybí vůle k moci, je úpadek.“⁵⁰ Ani nadčlověk tedy není cílem života. Je cílem pro člověka, který je jeho předkem. Ale i v nadčlověku bude život usilovat o další růst, o další moc. A to samé bude konat i v každé další bytosti. Život řízený vůlí k moci je neustálým chtěním, chtěním o vzrůst, o sebezpřekonání.

Dále pravil Zarathustra: „Čím je opice člověku? Posměchem nebo bolestným studem. A stejně má i člověk býti nadčlověku: posměchem nebo bolestným studem. Urazili jste cestu od červa k člověku, a leccos ve vás je posud červ. Kdysi jste byli opice, a i nyní je člověk opice – více než kterákoli opice.“⁵¹ Stále je zde přítomný motiv sebezpřekonání. Nadčlověk má být člověku tím, čím je člověk opici. To je důležité, protože je v této pasáži viditelný už první náznak toho, že nadčlověk bude zcela jiná bytost, než je člověk. Nebude se jednat o lepšího, silnějšího člověka. Budou to dva odlišné tvorové stejně, jako je člověk a opice. Zároveň Nietzsche tímto přirovnáním naráží na platonismus. Neboť právě Platón ve svém dialogu *Hippias Větší* používá analogii pro srovnání lidí a bohů. Podobné srovnání u něj najdeme ve více textech, ale v tomto konkrétním využívá opici podobně, jako tomu činí Zarathustra. „Člověče, ty nevíš, že má pravdu Hérakleitův výrok ‚Nejkrásnější opice je ošklivá proti rodu lidí‘ (...) Či neříká právě to i Hérakleitos, jehož se ty dovoláváš, totiž ‚nejmoudřejší z lidí se ukáže proti bohu opicí co do moudrosti i krásy všech ostatních vlastností?‘“⁵² Platón zde ukazuje, že poměr mezi opicí a člověkem je totožný s poměrem mezi člověkem a bohem. Člověk je bohu opicí. Nietzsche uvádí totéž s rozdílem, že staví nadčlověka na místo boha. Boha nemůže využít, neboť již víme, že „bůh je mrtev“. Důležitější pro nás je to, že je to nadčlověk, kdo je dosazen na prázdné místo, které původně zastával bůh.

Bylo by na místě toto tvrzení opatřit citacemi, které to dokládají. Uvedu dvě, které s tím souvisí. „Jsou mrtvi všichni bozi: teď chceme, aby živ byl nadčlověk,“⁵³ „Nadčlověk

---

⁴⁹ TAMTÉŽ, s. 92.

⁵⁰ NIETZSCHE, F., *Antikrist*, s. 13.

⁵¹ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 10.

⁵² PLATÓN, *Hippias Větší*, in: *Hippias Větší. Hippias Menší. Ión. Menexenos, Platónovy dialogy*, svazek 15, Praha: OIKOYMENH, 2010, 289 a–b, s. 23.

⁵³ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 69.

je smysl země. Vaše vůle necht' dí: nadčlověk budiž smysl země!“⁵⁴ Na stejné stránce se objevuje odpověď na otázku: proč je smyslem země? Proč není nadčlověk smyslem existence či bytí? Proč se zde vyskytuje právě země? Důvodem je, že se smrtí boha umřela i neviditelná, nehmatatelná nadpozemská sféra. Nietzsche zde tedy jinak řečeno převrací smysl z transcendentna k hmatatelné zemi. Ze smyslu v nadpozemském máme najednou smysl v pozemském. A je zapotřebí to tak udržet a neobracet se zpět k této mrtvé sféře či mrtvému bohu a jeho stínům, které po sobě zanechal. „Zapřísahám vás, bratři moji, zůstaňte věrni zemi a nevěřte těm, kdož vám mluví o nadpozemských nadějích! Travičové to jsou, ať to vědí, či ne. Povrhovatelé životem to jsou, odumírající a sami otráveni, jichž země je syta: necht' tedy zahynou! Kdysi byl zločin proti bohu největším zločinem, ale bůh zemřel, a s ním zemřeli též tito zločinci. Páchatí zločin proti zemi a vnitřnosti nevyzpytatelného ceniti výše než smysl země – to je teď nejhroznější.“⁵⁵

V posledním odstavci jsem zmínil tezi, že nadčlověkem se nemůže stát člověk svým „zlepšením“. Nadčlověk není člověk, ani sebelepší člověk v jakémkoliv smyslu slova „lepší“ nikdy nebude nadčlověkem. Podložil jsem to citací, kde je vidět vztah opice – člověk – nadčlověk. Pro opravdové potvrzení této myšlenky zmíním ještě další úryvky. Je to pro práci důležité, protože tento motiv bude jedním z klíčových u proměny u Marilyn Manson. „Zato byste však dovedli stvořiti nadčlověka. Snad ne vy sami, bratři moji! Ale přetvořiti byste se mohli v otce a předky nadčlověka: a to budiž vaše nejlepší stvoření!“⁵⁶ Člověk, který právě teď žije, se nemůže stát nadčlověkem. Může usilovat o sebepřekonání a v jedné z jeho budoucích generací by se mohl narodit nadčlověk. Není to však tak, že se člověk rozhodne dodržovat nějaký striktní návod a sám ze sebe udělá nadčlověka. Člověk se nikdy v nadčlověka nepřemění, je k němu pouze mostem. Proto je zcela absurdní podle Nietzscheho filosofie, aby se lidský jedinec označil podle svých vlastností, charakteristik, schopností za nadčlověka. Člověk je pouhým předchůdcem, ze kterého vznikne nadčlověk. „Vyšší tělo stvořiti máš, prvotní pohyb, kolo ze sebe se roztáčející – tvořícího stvořiti máš. Manželství: tak jmenuji vůli ve dvou, aby stvořeno bylo jedno, jež je více než ti, kdož je stvořili.“⁵⁷ Jedná se o další referenci, ze které zřetelně vyplývá, že jedinec nepřeměňuje sám sebe, nýbrž se stává stavebním základem k tomu, aby se v budoucnu mohl narodit nadčlověk.

---

⁵⁴ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 10.

⁵⁵ TAMTÉŽ.

⁵⁶ TAMTÉŽ, s. 78.

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 61.

Zpět k Zarathustrovi, který u lidí neuspěl. Lidé ho nepochopili, pouze se mu vysmáli. Tak k nim promluvil o posledním člověku. Ten je podle Zarathustry tím, „co jest hodno největšího pohrdání“.⁵⁸ Hned ze začátku by bylo vhodné upozornit, že lidé, k nimž Zarathustra hovoří, nejsou posledními lidmi. Poslední člověk je dalším vývojovým stupněm člověka, ale není to mezi stupeň mezi člověkem a nadčlověkem. Naopak je to druhá cesta než ta směřující k nadčlověku. „Je čas, aby si člověk vytkl svůj cíl. Je čas, aby člověk zasadil sítě své nejvyšší naděje. Ještě je půda jeho k tomu dosti bohata. Ale jednou ta půda zchudne a zkrotne, a žádný vysoký strom z ní už nevyrazí. Běda! Přijde čas, kdy člověk již nebude vysílati šípů své touhy do dálky člověka, kdy tětíva jeho luku se odučí svištěti. Pravím vám: musí míti ještě chaos ve svém nitru, kdo chce zroditi tančící hvězdu. Pravím vám: vy ještě máte chaos ve svém nitru.“⁵⁹ Z úryvku je patrné, že pomocí různých metafor Nietzsche tvrdí, že stále je ještě čas, aby se lidé vydali na „správnou“ cestu vedoucí k nadčlověku. Na to člověk nebude mít čas do nekonečna, jednoho dne již člověk sebezpřekonání schopný nebude. To je přesně ten stav, kdy se z člověka stává poslední člověk.

Poslední člověk žije v době otevřeného nihilismu. Chce žít klidný, pohodlný život, chce žít co nejdéle. „Pouze živoří a vegetuje, jeho vůle je rozptýlená a stále těká; v tom, že si nepřipouští sám sebe, spočívá jeho sebeuspokojení a pohodlnost.“⁶⁰ Myslí si, že vše ví nejlépe, že všemu rozumí. Považuje se za vynálezce štěstí. Přikresluje si realitu, tak jak se mu to hodí, aby se cítil lépe. To můžeme aplikovat na zcela nietzscheovský motiv „smrti boha“. I přesto, že o smrti boha poslední člověk ví, tak v něj bude stejně raději věřit, protože je to pro něj pohodlnější. To je opak toho, jak Nietzsche popisuje nadčlověka: „Na tomto místě a nikde jinde je třeba do věci se vložit, abychom pochopili, co Zarathustra chce: tento druh člověka, jež on koncipuje realitu, jaká jest: silný je k tomu dost -, není jí odcizen, oddálen, je realita sama, má v sobě také ještě všechno, co v ní je strašlivého a pochybného, tím teprve může člověk dojít velikosti...“⁶¹ Poslední člověk je člověk, který neusiluje o sebezpřekonání. On o něj usilovat ani nechce, nevidí k tomu důvod. Žije si nenamáhavý život, tak proč usilovat o zlepšení? Ovšem tím popírá vůli k moci, což je podle mého názoru, hlavní důvod, proč Nietzsche uvádí, že je hodno posledním člověkem opovrhovat. „Co je dobré? – Všechno, co v člověku zvyšuje cit moci, vůli k moci, moc samu... Co je štěstí? – Cítit, že moc vzrůstá – že překonáváme překážku.“⁶² Dokonce přirovnává posledního člověka

---

⁵⁸ TAMTÉŽ, s. 13.

⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 14.

⁶⁰ BENYOVSZKY, L. a kol., *Úvod do filosofického myšlení*, s. 387.

⁶¹ NIETZSCHE, F., *Ecce homo*, s. 109.

⁶² NIETZSCHE, F., *Antikrist*, s. 10.

k bleše. „Jeho pokolení je nevyhladitelné jako zemská blecha; poslední člověk žije nejdéle.“⁶³ Blecha je pouhým parazitem a stejně tak parazituje i poslední člověk na zemi. Člověk se nemá jen množit co nejvíce jako blecha, ale jeho potomstvo má představovat gradaci. Cílem není žít, co nejdéle, v co největším počtu. Ale jak už bylo zmíněno cílem je stvořit nadčlověka. „Nejenom rozrůstati se máš, nýbrž růsti vzhůru.“⁶⁴ Pouhé rozrůstání bez známky zlepšení by bylo znakem právě posledního člověka.

Aby se tedy člověk překonal a nezabředl ve spokojenosti a nestal se z něj poslední člověk, musí jeho duch projít jistými proměnami. To je náplní promluvy *O třech proměnách*. Zde Nietzsche uvádí tři fáze ducha: velblouda, lva a dítě. První podoba ducha je přirovnávána k velbloudu. To je člověk, který je silný snášet veškerý „náklad“, který mu život nebo jiní naloží. Přesně jak to dělá velbloud. Je to člověk, který neodmítá, nevzdoruje. Udělá, co mu je řečeno, ať se jedná o sebetěžší úkol. Právě v tomto vidí své určení. Nevzdoruje a plní jednu povinnost za druhou. Jeho motem je „musíš“ ovšem v momentě, kdy se z toho stává „chci“, tak se duch dostává do druhé podoby. Proměňuje se na lva. Právě lví duch říká „chci“ či „nechci“. „Svého posledního pána si tu vyhledá: chce se znesvářit s ním i se svým posledním bohem, o vítězství chce se rvát s velikým drakem. Kdo je ten veliký drak, jehož nechce již zváti duch pánem a bohem? ‚Musíš,‘ tak sluje veliký drak. Duch lví však praví ‚chci‘.“⁶⁵ Jedná se o opak původního ducha, mohli bychom ho nazvat antitezí. Již nežije pro druhé a pro povinnosti, ale sám pro sebe, usiluje o nezávislost. Chce být svým vlastním pánem. Není poslušným za každou cenu, naopak je rebellem. Revoltuje, bouří se proti drakovi, který symbolizuje hodnoty. Všem hodnotám, všem úkolům říká „Ne“. Definuje ho chtění, ne povinnost. Z altruistického ducha máme tedy ducha egocentrického, který činí jen to, co on sám chce. Třetí proměnou ducha je přechod ze lva na dítě. Dítě je posledním stádiem. Je onou syntézou teze a antiteze. Velbloud hodnoty přijímal, lev je odmítal, ale nedokázal vytvářet nové. „Tvořiti nové hodnoty – toho ani lev ještě nesvede ...“⁶⁶ To zvládne až duch v poslední fázi, duch dítěte. Dítě symbolizuje nevinnost a zapomenutí dosavadních hodnot. Děti si rády hrají, objevují, tvoří. To je to, co má charakterizovat poslední stupeň ducha. Těmito proměnami si musí svobodný duch projít, aby se mohl stát nadčlověkem. Nadčlověk si sám tvoří hodnoty. Nepotřebuje k tomu morálku, aby mu určovala, jak se má chovat. „Nadčlověk si sám stanoví zákon jednání, a

---

⁶³ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 14.

⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 61.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 22.

⁶⁶ TAMTÉŽ.

ten je tudíž zákonem individuálním, mimo tradiční morálku, která drží obyčejného člověka na uzdě, ale nadčlověka jen omezuje. (...) Neexistují pro něj žádné kategorické imperativy, které by slabému subjektu udeřily do svědomí jako blesk, nýbrž pouze pravidla hry ve službě umění žít.“⁶⁷

O nadčlověku tedy víme, že vzniká po smrti Boha. Zároveň se staví na toto vyprázdněné místo, které člověk potřebuje zaplnit. „Nadčlověk realizuje ucelený obraz lidských možností, a proto je Nietzscheho nadčlověk odpovědí na smrt Boha.“⁶⁸ Nadčlověk je cílem pro lidi. Lidé by v souladu s vůlí k moci měli usilovat o gradaci, expanzi, sebepřekonání. Avšak tímto sebepřekonáním se z nich nestanou nadlidé. Jen pomohou budoucím generacím, aby ty mohly porodit nadčlověka. Tedy člověk sám ze sebe nadčlověka udělat nemůže, ale nadčlověk je jeho ideálem. Nadčlověk je zcela nový živočišný druh odlišný od člověka. „Řeč však není jen o nadčlověku jako atletu sebeutváření. Do Zarathustrových promluv se mísí i biologické tóny, když prohlašuje: Člověk, jak se dnes jeví, vzešel z opice, ale je v něm stále ještě příliš mnoho stop po opicích a příliš mnoho pohodlnosti, která by se ráda vrátila do zvířecí říše. Člověk je bytost v přechodu. Pohybuje se ještě mezi opicí, z níž pochází, a nadčlověkem, v nějž se snad jednou vyvine.“⁶⁹ Co dále nadčlověka charakterizuje? Nietzsche je filosof instinktivnosti, pudovosti spíše než rozumu. S tím souvisí další vlastnosti, kterými bude nadčlověk obdařen. „K nadčlověku patří také silný rozvoj pudů a snah, které se za jiných okolností označují jako ‚nedobré‘.“⁷⁰

Když už víme, jak si nadčlověka představit. Tak by měla na řadu přijít druhá otázka. Proč vlastně Nietzsche tolik na nadčlověka dbá? Proč je tak zásadním motivem německého filosofa? Proč bychom měli vůbec o jeho vznik usilovat? Vrátím se zpět o pár odstavců, kdy jsem nakoukl téma otevřeného nihilismu, do kterého se člověk dostává „smrtí Boha“. Před tímto stádiem žil člověk také v nihilismu. Nietzsche popisuje dějiny evropského myšlení jako dějiny nihilismu. To kvůli rozdělení světa do dvou sfér nebo dokonce vnímání dvou světů místo jednoho. Tím pak začíná ztráta hodnot, když jeden svět je nadřazenější druhému. Nietzsche začíná u Sokrata a Platóna, kteří rozdělili svět na dvě sféry. Na sféru vnímatelnou smysly a na sféru poznatelnou rozumem. Druhá zmiňovaná se nazývá sférou idejí. Jedná se o vskutku jsoucí sféru, zatímco věci z první jsou pouze zdánlivě jsoucí. Tím nastává rozpolcení světa na dvě části. Ale v tomto případě ona nadřazenější sféra, sféra idejí, je

---

⁶⁷ SAFRANSKI, R., *Nietzsche: Biografie jeho myšlení*, s. 209.

⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 214.

⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 205.

⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 209.

člověku přístupná skrze rozum. Další krok provedlo podle Nietzscheho křesťanství, které oba světy odloučilo. Nadpozemský svět již není rozumem dosažitelný. „Pravý svět se stal předmětem víry a zde už je popřen původní nárok teoretického člověka na poznání cestou rozumu. Pravý svět, původně přehlédnutelný a jasný, zde začíná nihilovat.“⁷¹ Dostáváme se do fáze otevřeného nihilismu, a to díky již už zmíněné „smrti Boha“. Ta způsobila zánik doposud pravého nadpozemského, metafyzického světa, a tím i zničení všech hodnot, které s ním souvisely. Jak se s tím má člověk vyrovnat, když vše, čemu věřil, se ukazuje jako podvrh? To je úloha nadčlověka. „Vrah Boha se musí sám stát bohem, tedy nadčlověkem, jinak se zřítí do banality – tuto myšlenku rozvíjí Nietzsche v každé scéně. Jde o problém, zda si člověk uchová své nadání, které bylo dostatečně velké a nesmírné na to, aby vynalezl celé nebe bohů, nebo zda bude po kritice bohů vyprázdněn. Je-li Bůh mrtev, protože člověk zjistí, že si ho vymyslel, pak bude vše záležet na tom, zda budou zachovány síly, jež Boha stvořily. Nadčlověk ztělesňuje posvěcení bytí jako odpověď na smrt Boha. Nadčlověk je prost náboženství: neztratil jej, vzal si jej zpět do svého nitra. Naproti tomu nihilista, poslední člověk, jej pouze ztratil a zachoval si profánní život v jeho bídě. Nietzsche chce svým nadčlověkem zachránit síly posvěcující bytí – proti nihilistické tendenci znesvěcení. (...) Tento nadčlověk po smrti Boha je člověk, který již nemusí procházet oklikou přes boha, aby dokázal věřit sám v sebe.“⁷² Nadčlověk je tím, kdo se dokáže vyrovnat se „smrtí boha“. On je tím, kdo od té doby bude zastávat božskou úlohu. Dokáže se vypořádat s otevřeným nihilismem. „Nadčlověk přitaká nihilismu, nevinnost i tragičnosti světa mimo dobro a zlo, zároveň jej překračuje (transcenduje) tím, že tvoří svůj svět.“⁷³

---

⁷¹ BENYOVSZKY, L. a kol., *Úvod do filosofického myšlení*, s. 386.

⁷² SAFRANSKI, R., *Nietzsche: Biografie jeho myšlení*, s. 214–215.

⁷³ BENYOVSZKY, L. a kol., *Úvod do filosofického myšlení*, s. 389.

Transformace červa na Antikrista

V této kapitole se budu věnovat vývoji, kterým projde protagonista z alba *Antichrist Superstar*. V úvodu práce jsem uvedl, že postava je ze začátku přirovnávána k červu. V této původní podobě jsem ho vnímal jako člověka resentmentu. Avšak teď se zaměřím na jeho transformaci a na to, co z něj po této proměně vznikne. Pro to pro mě budou v této fázi nejdůležitější texty písní, které se nachází v druhém a třetím cyklu alba.

První náznak transformace přichází v šesté skladbě. Právě zde v písni *Cryptorchid* Manson zpívá: „Když je chlapec ještě červem.“⁷⁴ Jedná se o jeden z prvních veršů celé písně. Na úvod této písně je tedy protagonista stále ještě červem. To se v průběhu skladby začne měnit a započne jeho transformace. „Cítím, jak má záda mění podobu.“⁷⁵ Nedokonalému červu či možná lépe larvě na zádech začínají růst křídla. To je metafora pro to, že započala slibovaná proměna na vyšší bytost. „Štípní se do prstu, je hotovo. Měsíc nyní zastínil Slunce. Anděl roztáhl svá křídla. Přišel čas na nepříjemné věci.“⁷⁶ Tato píseň je počátkem proměny, začínají mu růst křídla. Ale teprve až v osmé písni *Wormboy* mu křídla skutečně narostou. „Poté jsem získal křídla a ani jsem o tom nevěděl. Když jsem byl červem, nevěřil jsem, že se z toho dostanu...“⁷⁷ Transformace je tedy přesně v půlce alba dokončena. Z larvy se začíná stávat motýl. Z červa vzniká Antikrist. Sice prošel proměnou, ale ještě si v tento moment není vědom své moci.

Jak můžeme vidět, tak hrdina transformací úspěšně prošel. Zajímá nás, co se z něj vlastně vyklubalo, k jaké změně došlo, jak můžeme nově vzniklou postavu charakterizovat. To začne být patrné od poslední skladby druhého cyklu alba. Nejdříve Manson opakuje už mnou výše citovaný text, který se poprvé nacházel na skladbě *Wormboy*. Poté píseň uzavírá slovy: „Tohle je to, čeho byste se měli bát. Vy jste to, čeho byste se měli bát.“⁷⁸ Spatřujeme, že tento Antikrist lidem říká, že by měli mít strach, že je tedy nečeká nic dobrého. Proč ale by měli mít strach sami ze sebe? Domnívám se, že Manson naráží na to, že právě tito lidé v něm vyvolali jeho hněv, a tím z něj stvořili to, čím teď je. Bez nich by červ zůstal červem. Proto jim říká, že si za to mohou sami a že by měli mít strach sami ze sebe, neboť jsou tvůrci

---

⁷⁴ „When the boy is still a worm,“ MANSON, M., *Antichrist Superstar*, *Cryptorchid* [zvukový záznam].

⁷⁵ „I feel my back is changing shape.“ TAMTÉŽ.

⁷⁶ „Prick your finger, it is done. The moon has now eclipsed the sun. The angel has spread his wings. The time has come for bitter things.“ TAMTÉŽ.

⁷⁷ „Then I got my wings and I never even knew it. When I was a worm, thought I wouldn't get through it...“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *Wormboy* [zvukový záznam].

⁷⁸ „This is what you should fear. You are what you should fear.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *Kinderfeld* [zvukový záznam].

toho, co se z protagonisty stalo. Tohle tvrzení dokládá i úryvek ze skladby nesoucí stejný název jako celé album. Táže se: „Čí chyba vlastně jsem?“⁷⁹

Právě skladba *Antichrist Superstar* naznačuje, že hrdina už téměř nabyl moci. „Přišel čas, je to celkem jasné. Náš Antikrist už tu skoro je. Už je hotovo.“⁸⁰ O jaké moci je vůbec řeč? V této písni to přesně ještě Manson neuvádí, ale ukazuje posluchači, že není žádný způsob, jak Antikrista zastavit. Není žádná šance, jak se mu postavit. „Uřízněte hlavu, znovu dorůstá. Já jsem Hydra. Teď uvidíte svou hvězdu.“⁸¹ Když je Hydře uříznuta hlava, doroste jí nová. Je to tedy zbytečný, předem ztracený boj. To samé platí o zpěvákovi Antikristu. Už je příliš pozdě, už se nedá nic dělat. „Protože už není cesty zpět.“⁸² Motiv nenávratné cesty zpět se ještě jednou objevuje v textu skladby *1996*: „Anti lidé teď už jste zašli příliš daleko. Tady je váš Antikrist Superstar.“⁸³ Ovšem není cesty návratu nejen pro ostatní, ale už ani pro samotného hrdinu. Přecházíme do motivu nihilismu, který se zde vyskytuje. „Anti mír a anti život. Anti manžel, anti manželka. Anti píseň, anti já, nezasloužím si šanci být.“⁸⁴ Postava zde popírá mír, život, a dokonce i svůj vlastní život. Antikrist je negací života. Žádný život ani on sám si nezaslouží být. To je jednak motiv nihilismu, neboť právě všechen život ztratil veškeré hodnoty, a zároveň se zde poprvé objevuje náznak sebedestruktivního uvažování.

Další písni je *Minute of Decay*, která pokračuje v nihilismu, který započal v předchozí skladbě. „Není už co milovat. Jsem příliš unavený na to, abych nenáviděl. Cítím prázdnotu. Cítím minutu rozkladu.“⁸⁵ Zde se už nihilismus projevuje v celé své podobě. Jedná se tak o začátek konce. Jak již bylo několikrát zmíněno, není možné vrátit se zpět. Postava naprosto podlehla nihilismu. Byla to původně nenávist, která ji motivovala, aby sama sebe překonala a stala se mocnější bytostí, která se dokáže všem pomstít. A teď už je příliš unavena i nenávidět. Už ani to, co ji celou dobu pohánělo, nemá smysl. Můžeme říci, že hrdina ztratil smysl života, vždyť po celou dobu bylo jeho smyslem se pomstít a žít bez těch všech lidí, které nenáviděl. Avšak teď už si je vědom toho, že i jeho to bude něco stát. I

---

⁷⁹ „Whose mistake am I anyway?“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *Antichrist Superstar* [zvukový záznam].

⁸⁰ „The time has come, it is quite clear, our Antichrist is almost here... It is done.“ TAMTÉŽ.

⁸¹ „Cut the head off, grows back hard, I am the Hydra. Now you'll see your star.“ TAMTÉŽ.

⁸² „Because there is no turning back.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *Kinderfeld* [zvukový záznam].

⁸³ „Anti people now you've gone too far. Here's your Antichrist Superstar.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *1996* [zvukový záznam].

⁸⁴ „Anti-peace, anti-life, anti-husband, anti-wife. Anti-song and anti me. I don't deserve a chance to be.“ TAMTÉŽ.

⁸⁵ „There's not much left to love. Too tired today to hate. I feel the empty. I feel the minute of decay.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *Minute of Decay* [zvukový záznam].

na něj dolehne ona destrukce, i on, a právě on prožívá „minutu rozkladu“. „Hroutím se a rád bych vás vzal s sebou.“⁸⁶

Má však moc na to, aby kromě sebe sama zničil i ostatní? Na tuhle otázku odpovídá text předposlední skladby celého alba. V průběhu *The Reflecting God* Marilyn Manson pasuje svou postavu do role boha. „Šel jsem za Bohem, jen abych se podíval, koukal jsem sám na sebe, viděl jsem, že nebe a peklo jsou lži. Když jsem Bohem já, tak všichni umírají.“⁸⁷ Zcela nepochybně má tedy sílu k tomu, aby dokázal vyhubit celý svět. Kromě toho chce Marilyn Manson tímto veršem říct, že bůh sám o sobě neexistuje. Lidé stvořili boha, ne obráceně. To je důvod, proč kouká na sebe. On sám je tím bohem, protože on jakožto člověk ho stvořil. Po tom, zda je člověk výtvozem boha nebo bůh výtvozem člověka, se táže také Nietzsche. „Jak? Je člověk pouze přehmatem boha? Či bůh jen přehmatem člověka?“⁸⁸

Během poslední skladby nesoucí název *Man That You Fear* se dostáváme k očekávanému apokalyptickému závěru. Hlavní hrdina zde zničí celý svět i se sebou samotným a není nic, co by mohlo tento průběh odvrátit. „Mám to vše a už nemám jinou možnost, nechám všechny pykat a uvidíte. Můžeš se teď zabít, protože v mé mysli jsi už mrtvý. Chlapec, kterého jste milovali, je nestvůrou, které se bojíte.“⁸⁹ Nedospělého, slabého chlapce neboli červa panská vrstva společnosti milovala, neboť ho mohla využívat pro svůj vlastní prospěch. Ale poté, co „dospěl“ a stal se z něj Antikrist, jim všem nahání strach. Jediné, co zbývá, je se modlit, že to vše je jen nepříjemná noční můra. „Teď se modli, miláčku, modli se, že tvůj život byl jen sen. Svět mám ve svých rukou, není tu nikdo, kdo by tě slyšel křičet, už tu pro tebe nikdo není.“⁹⁰ To jsou předposlední verše této písně. Skladbu a celé album Manson uzavírá textem, který jsem již citoval v jedné z prvních kapitol této práce. „Když jsou všechna tvá přání splněna, mnoho tvých snů bude zničeno.“⁹¹ Symbolizuje tím konec, protože se mu splnilo přání se pomstít a zničit svět, ale zároveň tím, že toho docílil, zničil, jak tento jeden konkrétní svůj sen, tak i všechny ostatní, protože už není ani místo, kde by se mohly splnit, ani jedinec, kterému by se mohly vyplnit.

---

⁸⁶ „I’m on my way down now, I’d like to take you with me...“ MANSON, M., TAMTÉŽ.

⁸⁷ „I went to God just to see, and I was looking at me. Saw heaven and hell were lies. When I’m God everyone dies.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *The Reflecting God* [zvukový záznam].

⁸⁸ NIETZSCHE, F., *Soumrak model čili: jak se filosofuje kladivem*, Olomouc: Votobia, 1995, s. 8.

⁸⁹ „I have it all and I have no choice but to, I’ll make everyone pay and you will see. You can kill yourself now because you’re dead in my mind. The boy that you loved is the monster you fear.“ MANSON, M., *Antichrist Superstar, Man That You Fear* [zvukový záznam].

⁹⁰ „Pray now baby, pray your life was just a dream. The world in my hands, there’s no one left to hear you scream. There’s no one left for you.“ TAMTÉŽ.

⁹¹ „When all your wishes are granted many of your dreams will be destroyed.“ TAMTÉŽ.

Srovnání nadčlověka a Antikrista

V této poslední kapitole práce se dostávám k porovnání koncepcí nadčlověka Friedricha Nietzscheho a Antikrista Marilyn Manson. Popisu obou bytostí jsem věnoval předcházející dvě kapitoly. Teď mě tedy čeká pomocí těchto charakteristik je srovnat. Mělo by se ukázat, jaké vlastnosti mají stejné či podobné, a v jakých momentech se naopak rozcházejí. Pokud narazím na odlišnosti, pokusím se také poukázat na to, proč se Mansonův Antikrist nadržuje cesty, kterou vystavěl, zvěstovatel příchodu nadčlověka, Zarathustra.

Rozhodně první podobnost, která bije do očí je několikrát zmíněná transformace. V obou případech se totiž jedná o bytosti vyšší, do jisté míry mocnější, než je původní člověk. To však neznamená, že proměny obou tvorů jsou totožné. Zde narazíme na několik rozdílností, které se pokusím rozebrat v dalších odstavcích. Každopádně je zde ona totožnost v tom, že jak nadčlověk, tak Mansonův Antikrist jsou již bytostmi transformovanými, které vznikají z tvorů jim podřadnějších. Nadčlověk vzniká z člověka. Antikrist vzniká také z člověka, který je v průběhu alba přirovnáván k červu. Protagonistu v červí podobě jsem rozebíral převážně v první části práce, týkající se morálky a resentimentu. Ale nalezneme i citaci Friedricha Nietzscheho, která využívá právě také červa, a to v souvislosti s onou transformací. „Urazili jste cestu od červa k člověku, a leccos ve vás je posud červ.“⁹² Nemyslím si, že to je důvod, proč Manson zvolil podobu červa, jen je to zajímavá shoda. V této části předmluvy je také člověk přirovnáván k opici. Právě opici využívá také Marilyn Manson v nejznámější skladbě z tohoto alba, a to v již několikrát zmiňované *The Beautiful People*. Zde Manson zpívá: „Pokud žiješ mezi opicemi, tak je těžké být čistý.“⁹³ Tím by mohl narážet na to, že je těžké nebo možná zcela nemožné, sám sebe překonat v momentě, kdy jedinec žije mezi jinými lidmi, kteří jsou na „nižší úrovni“ nebo neusilují o zlepšení. Je to rivalita, která vede ke zlepšení. „Co je štěstí? – cítit, že moc vzrůstá – že překonáváme překážku. Nikoli spokojenost, nýbrž více moci; nikoli mír vůbec, nýbrž válku...“⁹⁴ Válku můžeme chápat spíše jako onu již zmíněnou rivalitu než válku jako takovou. Rivalita nás vede k lepším výsledkům, k překonání. Což je to, na co, podle mého názoru, naráží i Marilyn Manson v daném úryvku.

---

⁹² NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 10.

⁹³ „If you live with apes, man, it's hard to be clean.“ MANSON, M., *Antichrist Superstar, The Beautiful People* [zvukový záznam].

⁹⁴ NIETZSCHE, F., *Antikrist*, s. 10.

Nejdříve se zaměřím na porovnání toho, jak oba tvorové vznikají. Člověk musí usilovat o sebezpřekonání, aby mohl nadčlověk vzniknout. Ale není to tento jedinec, který by sám sebe transformoval na nadčlověka. Nadčlověk se může díky onomu sebezpřekonání narodit. Jedná se tedy o jiného jedince. Člověk sám ze sebe neudělá nadčlověka. Může pouze přiblížit nadčlověkům příchod. Což je rozdílná myšlenka, než jak ji využívá Marilyn Manson. U něj je jeden hrdina, který je původně přirovnáván k larvě. Ta se zakuklí, narostou jí metaforická křídla, a stane se bytostí vyšší, vyvinutější, silnější. Ale pořád se to odehrává na rovině jednoho jedince. To jsou tedy dva zcela odlišné přístupy. Mansonův hrdina transformuje sám sebe v jinou bytost, zatímco člověk v podání Nietzscheho by měl usilovat o sebezpřekonání a tím pomoci do dalších generací, které by tak byly blíže ke zrození nadčlověka. Transformace tedy probíhá spíše na úrovni generační, samozřejmě i jedinec sám sebe mění tím, že se překonává, ale nevzniká z něj jiná bytost, než kterou doposud je.

V poslední větě předchozího odstavce jsem již naznačil, že nadčlověk je vlastně jiná bytost, než je člověk. Nejedná se o silnějšího, mocnějšího, svalnatějšího, chytřejšího, rychlejšího člověka, ale o úplně jiný druh. „Nadčlověk je jiný typ jsoucna nežli člověk i zvíře. Není to ani vyšší člověk, nýbrž je to jsoucno jiné než člověk, které je více a dále než člověk.“⁹⁵ Je to druh, který se z člověka vyvine, podobně jako je tomu ve vztahu opice a člověk. U Mansona je to trochu složitější, jelikož se proměna koná na rovině jedince, nemůžeme s určitostí říci, zda se jedná o jiný živočišný druh, než byl ze začátku. Postava je původně červem a stává se z ní Antikrist. Což by nejspíše znamenalo zcela jinou bytost. Ale jelikož se transformuje sám jedinec, tak je spekulativní, zda by tento hrdina mohl být chvíli jednou bytostí a poté zcela jinou. Otázka je, jestli spíše se celou dobu nejedná o člověka a jeho přechod není pouze metaforický. Toto tvrzení by také podporoval úryvek, který jsem uvedl ze začátku práce. V něm jsme viděli, že se cesta, kterou urazil hrdina v textech alba *Antichrist Superstar*, dá chápat jakožto ta, kterou urazil sám Manson ve své kariéře. Z neznámého hudebníka se stala světová superstar, nebo bych měl spíše říci Antikrist Superstar? V tomto případě by se o jinou bytost rozhodně nejednalo. Byl by to tedy druhý poměrně zásadní rozdíl od toho, jak Manson popisuje svou vyšší bytost a jak to činí Nietzsche v případě nadčlověka.

V obou případech se jedná o bytosti vyšší, mocnější, než je člověk. Oba dva se neřídí tradičními morálními „zákony“, ale spíše si vytvářejí a udávají svému jednání vlastní

---

⁹⁵ NOVÁK, A., *Věčný návrat téhož*, Praha: Togga, 2015, s. 88.

hodnoty. Nejsou svázány starými koncepcemi a místo toho tvoří nové ideály. Jsou tím tvořivým dítětem, o němž Nietzsche píše, v již mnou uvedené promluvě *O třech proměnách*. Do jisté míry bych řekl, že Mansonova postava si prochází všemi třemi fázemi ducha. Nejdříve musí být poslušna skupině mocnějších lidí. V tomto momentě ji definuje velbloudovo „musíš“, definuje ji povinnost. Není sama pro sebe svobodná. Později se tento protagonista dostává do druhé proměny ducha. Stává se z něj lev. Bojuje proti stávajícím povinnostem a řádu světa. Je tím egocentrickým rebellem. „Velbloud se promění ve lva. Ten bojuje proti světu onoho musíš. Bojuje, protože odhalil své Já chci. Ale protože bojuje, je negativně připoután k musíš. Jeho možnost bytí se spotřebuje v nutnosti rebelie.“⁹⁶ Později když postava projde transformací, tak bychom ji mohli vnímat jako poslední fázi ducha a tedy dítě. V tento moment si vytváří vlastní hodnoty, ideály, podle kterých se bude řídit. I přesto, že si vytvoří nové hodnoty, tak si nemyslím, že by se Mansonův Antikrist zcela oprostil od lvího ducha. Pořád ho pohání ono „já chci“, v tomto případě „já chci pomstu“. Avšak dítě je nevinností, zapomenutím, novým počítím, jak uvádí Nietzsche.⁹⁷ Když je tedy toto stádium ducha novým začátkem a zapomenutím, proč by měl pořád usilovat o onu pomstu? Proč by měla být smyslem jeho života? Myslím si, že to je z důvodu, že hrdina uvízl někde mezi fází lva a dítěte. Má charakteristiky obou dvou proměn ducha.

Oba dva mají také odlišné cíle. Cílem Antikrista je pomsta. Není to právě tužba po pomstě a nenávisť druhých, která je jedním z vlastností charakteristických pro resentment? Nietzsche ve svých textech resentment kritizuje, tak proč by z takového člověka měl vzniknout onen Antikrist? Byl by to jeden z bodů Mansonova pojetí, se kterým by podle mě Nietzsche nesouhlasil. Navíc určitě cílem nadčlověka není destrukce lidstva. Na druhou stranu si nadčlověk tvoří nové ideály a na cestě za svými cíli mu člověk může překážet. Ale rozhodně není jeho životním smyslem vykonat na celém lidstvu genocidu.

Jsou místa v Nietzscheho textech, kde ale narážíme na obětování lidí za účelem vzniku vyššího druhu. „Chtěl jsem říci: i částečná ztráta užitečnosti, zakrnění a zdegenerování, pozbytí smyslu a účelnosti, zkrátka smrt patří k podmínkám skutečného progresu: ten se vždy ukazuje v podobě vůle a cesty k větší moci a prosazuje se vždy na úkor bezpočtu menších mocí. Velikost „pokroku“ se dokonce měří masou toho, co všechno mu muselo být obětováno; lidstvo jako masu obětovat jednotlivému silnějšímu druhu člověka –

---

⁹⁶ SAFRANSKI, R., *Nietzsche: Biografie jeho myšlení*, s. 219.

⁹⁷ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 22.

to by byl pokrok...“⁹⁸ Kromě této pasáže z *Genealogie morálky* uvedu ještě jeden úryvek z *Antikrista*. „Slabí a nezdařilí mají zahynout: první věta naší lásky k člověku. A má se jim k tomu ještě pomáhat.“⁹⁹ Podobně interpretuje problém také Rüdiger Safranski, který uvádí: „Pokud jde o důslednost myšlení, jedná se vyostření teze, kterou rozvinul již ve ‚Zrození tragédie‘, o ospravedlnění kultury velkým dílem a velkým člověkem. Není-li zde lidstvo kvůli sobě samému, a platí-li dokonce, že pouze v jeho špičkách, ve velkých ‚jedincích‘, světcích a umělcích spočívá cíl, pak je dovoleno použít lidstvo jako materiál pro zplození génia, geniálního díla nebo právě nadčlověka. A pokud přitom masa spíš překáží, musí se vytvořit místo – v případě nouze odstraněním všeho zvrhávajícího se, Nietzsche je však i při svých zničujících fantaziích stále ještě jemná duše, a proto je mu sympatičtější představa, že by mohli nezdaření přijít na myšlenku, že se dobrovolně obětují.“¹⁰⁰ Dobrovolnému obětování neboli jiným slovem sebevraždě se Nietzsche věnuje v promluvě *O svobodné smrti*.¹⁰¹

Největší podobností, kromě toho, že se jedná o bytosti transformované, je to, že oba nahrazují Boha. Nadčlověk je reakcí na „smrt Boha“. Teprve až po jeho „smrti“ se může nadčlověk narodit. „Jsou mrtvi všichni bozi: teď chceme, aby živ byl nadčlověk, – to budiž jednou o velikém poledni naše poslední vůle!“¹⁰² Nadčlověk se postaví na jeho místo, jak jsem uváděl v dřívějších kapitolách. Mansonův Antikrist také nastoupí na boží trůn. I on je pasován do role boha. „On je stvořitelem, on je ten, kdo odjímá. On je spasitelem.“¹⁰³ Ještě více zřetelné to je v předposlední skladbě alba, *The Reflecting God*. „Šel jsem za Bohem, jen abych se podíval, koukal jsem sám na sebe, viděl jsem, že nebe a peklo jsou lži.“¹⁰⁴ Jak nadčlověk, tak Antikrist nahrazují Boha. Přesto i na tento motiv oba autoři nahlíží trochu jinak. Marilyn Manson svého Antikrista přirovnává k bohu díky moci, kterou oplývá. Najednou nabyl tolik síly, že by mohl být bohem. Zatímco u nadčlověka nejde o jeho moc, on je pouze poháněn vůlí k moci, vůlí k růstu. Jinak jde spíš o jakousi léčbu otevřeného nihilismu, protože pouze nadčlověk mu nepropadá, nýbrž mu přitakává. To vede k jeho překonání, neboť pomocí svých vlastních hodnot si vytváří svět nový.¹⁰⁵ Ten už není závislý

---

⁹⁸ NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, s. 65.

⁹⁹ NIETZSCHE, F., *Antikrist*, s. 10.

¹⁰⁰ SAFRANSKI, R., *Nietzsche: Biografie jeho myšlení*, s. 212.

¹⁰¹ NIETZSCHE, F., *Tak pravil Zarathustra*, s. 62–65.

¹⁰² TAMTÉŽ, s. 69.

¹⁰³ „He is the maker, he is the taker. He is the savior.“ MANSON, M., *Antichrist Superstar, Angel With the Scabbed Wings* [zvukový záznam].

¹⁰⁴ „I went to God just to see, and I was looking at me. Saw heaven and hell were lies. When I'm God everyone dies.“ MANSON, M., TAMTÉŽ, *The Reflecting God* [zvukový záznam].

¹⁰⁵ BENYOVSZKY, L. a kol., *Úvod do filosofického myšlení*, s. 389.

na metafyzickém světě, ani na tom, co z něj po smrti Boha zůstalo. Obě figury jsou svými stvořiteli přirovnávány k bohu, ale neděje se tak ze stejných důvodů a za stejným účelem.

Asi nejzásadnější rozdíl se odehrává kolem již zmíněného nihilismu. Vždyť nadčlověk měl být odpovědí na otevřený nihilismus, který vznikl po „smrti boha“. Zatímco u postavy Antikrista spatřujeme, že se naopak v průběhu alba nihilismu přibližuje, až mu zcela propadává. A to vede k jeho vlastní destrukci. „Ve svém extrému je nihilismus sebedestruktivní a vede k sebevraždě.“¹⁰⁶ Na jedné straně máme bytost, jež otevřenému nihilismu přitakává, zatímco na straně druhé je postava, která se mu poddá. To jsou poměrně značná odlišnosti obou vývojově vyšších živočichů. Podle této difference bychom mohli Mansonova Antikrista chápat jako někoho, kdo usiluje o to stát se něčím jako je nadčlověk, ale na závěr v této snaze selhává. Ale v tom, že postava nakonec propadne nihilismu a zničí i sama sebe místo jen ostatních, shledávám podobnost s Nietzscheho výrokem, ve kterém před podobným chováním varuje. Jedná se o jeden z výroků z knihy *Mimo dobro a zlo*. „Kdo zápasí s nestvůrami, ať se má na pozoru, aby se přitom nestal nestvůrou. A hledíš-li dlouho do propasti, vhlédne pak propast i do tebe.“¹⁰⁷ Postava Antikrista chtěla zápasit, vyhladit „nestvůry“, kterým se celou dobu chtěla pomstít. A nakonec se nestvůra stala i z ní. „Chlapec, kterého jste milovali, je nestvůrou, které se bojíte.“¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ LLÁCER, T., *Nietzsche: Nadčlověk a vůle k moci*, Barcelona: Bonalitra Alcompas, S.L., 2022, s.77.

¹⁰⁷ NIETZSCHE, F., *Mimo dobro a zlo*, §146., s. 84.

¹⁰⁸ „The boy that you loved is the monster you fear.” MANSON, M., *Antichrist Superstar, Man That You Fear* [zvukový záznam].

Závěr

V úvodu práce jsem si položil za úkol vyzdvihnout a vysvětlit motivy myšlení Friedricha Nietzscheho v umělecké tvorbě zpěváka Marilyn Mansona. Konkrétně na jeho druhém studiovém albu *Antichrist Superstar*. Cílem bylo, aby po přečtení práce čtenář věděl, do jaké míry a zdali vůbec je Manson Nietzscheho filosofií inspirován. Proto teď na závěr provedu shrnutí probraných bodů, aby bylo možné spatřit, jak to s tím Nietzscheho vlivem ve skutečnosti je. První, co jsem v práci udělal, bylo dokázat, že vůbec Marilyn Manson ví, kdo to Friedrich Nietzsche byl. K tomu jsem převážně využil Mansonovu autobiografii, odkud jsem citoval pasáže, které se k Nietzschemu vztahovaly. Měli jsme možnost zjistit, že Manson moc dobře ví, kdo Nietzsche byl. Dokonce také v rozhovorech uznal, že byl jeho myšlenkami ovlivněn. Teprve díky této kapitole jsem mohl práci psát, protože bez ní by tato práce postrádala smysl.

První srovnání mezi oběma autory jsem učinil ohledně hodnot. Chápání hodnot „dobra“ a „zla“ totiž mělo značný vliv na oba dva. Nietzsche se tomuto tématu věnoval v několika knihách. A zpěvák se skutečným jménem Brian Hugh Warner si díky tomu, jak rozuměl „dobru“ a „zlu“ vytvořil pseudonym Marilyn Manson, pod kterou se proslavil. Složil ji z křestního jména herečky Marilyn Monroe a z příjmení sériového vraha Charlese Mansona. Tak učinil, aby namíchal symboly „dobra“ a „zla“ a tím ukázal, že nic není pouze dobré nebo zlé. Nietzsche s Mansonem se spolu shodují v tom, že neexistuje nic jako absolutní dobro či zlo. Jsou to lidé, kteří dávají těmto soudům význam. Záleží čistě na perspektivě jedince, jak daný akt vnímá.

Druhé komplexnější srovnání leželo na rovině morálky a převratu v ní. Zde jsem už využíval příběh odehrávající se na albu *Antichrist Superstar*, který jsem v jedné z úvodních kapitol rozebral. Zjistili jsme, že hlavní postava alba je součástí společnosti, kde převládá panská morálka, kterou se Nietzsche zabývá v *Genealogii morálky*. Hrdina, ale není součástí panující skupiny, a proto usiluje o revoltu. Chce docílit převratu. K tomu je poháněn resentimentem. To zatím odpovídá myšlenkám Friedricha Nietzscheho. Avšak síla slabších jedinců, kteří chtějí převrátit hodnoty, je v jejich stádnosti. Zatímco u Mansona si hrdina musí projít transformací ve vyšší bytost, aby měl dostatek síly na to změnit dosavadní řád. To je poměrně zásadní rozdíl mezi myšlením obou autorů. Myslím si, že Manson tak koná pod vlivem Nietzscheho jiné myšlenky, kterou je příchod nadčlověka. Buď tak činí z chybné interpretace Nietzscheho textů. Anebo, což je podle mého pravděpodobnější důvod, že se

mu to takhle hodilo více pro průběh zbytku alba. Snažil jsem se ukázat, že jednak je Manson ovlivněn i dalšími jinými vlivy, a také, že protagonistu alba vnímá jako jakési své alter ego. Vývoj hrdiny můžeme chápat jako cestu ke slávě samotného Marilynna Mansona. Jelikož je zpěvák odpůrcem stádnosti, tak by neumožnil svému alter egu, aby čerpal moc právě z ní.

Zbytek práce se věnoval srovnání nadčlověka a Mansonova transformovaného hrdiny do podoby Antikrista. Právě toho Antikrista jsem si dal za cíl vnímat jako nadčlověka. V obou případech se jedná o bytosti na vyšším vývojovém stupni, než je člověk. Což je hlavní důvod, proč jsem na ně nahlížel jako na jakousi paralelu. Nebyl to důvod jediný, oba dva se také nedrží dosavadních morálních soudů, ale vytvářejí si hodnoty a ideály své. Nebylo to cílem hrdiny alba? Vždyť přeci chtěl převrátit hodnoty. Místo pouhého převratu si může dokonce vytvořit zcela nové. Posledním faktorem, který mě ovlivnil k tomu, abych Antikrista chápal jako napodobeninu nadčlověka, bylo jejich místo po smrti Boha. Oba dva jsou stavěni na jeho pozici. Nakonec bylo možné spatřit, že je tak učiněno z jiných důvodů.

Již před sepsáním práce jsem tušil, že se kromě podobností vyskytnou také rozpory ve srovnání obou koncepcí vyšších bytostí. Nakonec se ukázalo, že je zde více prvků, které je odlišují, než spojují. Hlavní problém nastal v otázce nihilismu. Nadčlověk otevřenému nihilismu přitakává, zatímco Mansonův Antikrist mu kompletně propadá, a to vede až k jeho sebedestrukci. To je dle mého názoru největší rozdíl mezi oběma koncepcemi. Nadčlověk má být „lékem“ tohoto nihilismu, nikoli mu zcela podlehnout. Nebylo by tedy správné nazývat finální verzi protagonisty, alba *Antichrist Superstar*, nadčlověkem. Vhodnější by bylo ho vnímat, jako někoho, kdo usiluje o postavení, které je podobné, nikoliv však totožné tomu, které by měl zastávat nadčlověk. I přesto, že se nejedná o tvory se stejnými charakteristikami, si stále myslím, že je možné spatřit, vliv, který do určité míry měla filosofie Friedricha Nietzscheho na tvorbu *Antichrist Superstar*. Už jsem zmínil, že Nietzscheho myšlení není jediným vlivem na dílo Marilynna Mansona, proto si myslím, že ani neusiloval o přesnou kopii nadčlověka, jen si z něj vypůjčil prvky, které ho zaujaly. Díky tomu vznikla postava, která s nadčlověkem sdílí některé rysy, ale zároveň se s ním v mnohém rozchází anebo se shoduje v určitých prvcích akorát jejich příčiny či důsledky jsou rozdílné.

Domnívám se, že i přes rozdíly, které vyplynuly, je zřetelné, že texty a myšlení Friedricha Nietzscheho měly svůj vliv na hudbu Marilynna Mansona. Minimálně tedy na album *Antichrist Superstar*, které bylo náplní práce. Kvůli tomu, že se neshodují v každé

myšlence, to neznamená, že by spolu neměli nic společného. Doufám tedy, že po přečtení této práce se čtenáři naskytne možnost spatřit dopad, jenž Nietzsche na Mansona měl.

Bibliografie

Primární literatura:

NIETZSCHE, F., *Antikrist*, Olomouc: Votobia, 2001.

NIETZSCHE, F., *Ecce homo*, Olomouc: nakladatelství J.W.Hill, 2001.

NIETZSCHE, F., *Genealogie morálky*, Praha: OIKOYMENH, 2019.

NIETZSCHE, F., *Mimo dobro a zlo*, Praha: OIKOYMENH, 2021.

NIETZSCHE, F., *Radostná věda*, Praha: Pražská imaginace, 1991.

NIETZSCHE, F., *Soumrak model čili: jak se filosofuje kladivem*, Olomouc: Votobia, 1995.

NIETZSCHE, F., *Tak Pravil Zarathustra*, Praha: XYZ ve společnosti Albatros media a.s., 2018.

PLATÓN, *Hippias Větší*, in: *Hippias Větší. Hippias Menší. Ión. Menexenos, Platónovy dialogy*, svazek 15, Praha: OIKOYMENH, 2010.

STRAUSS, N.; MANSON, M., *Dlouhá trnitá cesta z pekla*, Praha: BB/art s.r.o., 2017.

Sekundární literatura:

BENYOVSZKY, L. a kol., *Úvod do filosofického myšlení*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

KOUBA, P., *Nietzsche, filozofická interpretace*, Praha: OIKOYMENH, 2006.

LLÁCER, T., *Nietzsche: Nadčlověk a vůle k moci*, Barcelona: Bonalitra Alcompas, S.L., 2022.

NOVÁK, A., *Věčný návrat téhož*, Praha: Togga, 2015.

SAFRANSKI, R., *Nietzsche: Biografie jeho myšlení*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2021.

Hudba (zvukový záznam):

MANSON, M., *Antichrist Superstar* [zvukový záznam], Nothing/Interscope Records, 1996. 1 kompaktní disk.